

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Επίδραση του διεθνούς εμπορίου, του πληθωρισμού και της
συναλλαγματικής ισοτιμίας στις διεθνείς τουριστικές εισπράξεις στην
περίπτωση της Ελλάδας

Ελευθέριος Μητροπέτρος

Επιβλέπων καθηγητής:
Μιχαλοπούλου Κωνσταντίνα

ΑΘΗΝΑ

ΜΑΪΟΣ, 2024

*«Ελευθέριος Μητροπέτρος», «Επίδραση του διεθνούς εμπορίου,
του πληθωρισμού και της συναλλαγματικής ισοτιμίας στις διεθνείς
τουριστικές εισπράξεις στην περίπτωση της Ελλάδας»*

© Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2024

Η παρούσα Εργασία καθώς και τα αποτελέσματα αυτής, αποτελούν συνιδιοκτησία του ΕΚΠΑ και του φοιτητή, ο καθένας από τους οποίους έχει το δικαίωμα ανεξάρτητης χρήσης, αναπαραγωγής και αναδιανομής τους (στο σύνολο ή τμηματικά) για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, σε κάθε περίπτωση αναφέροντας τον τίτλο και το συγγραφέα της Εργασίας καθώς και το όνομα του ΕΚΠΑ όπου εκπονήθηκε.

«Ελευθέριος Μητροπέτρος», «Επίδραση του διεθνούς εμπορίου,
του πληθωρισμού και της συναλλαγματικής ισοτιμίας στις διεθνείς
τουριστικές εισπράξεις στην περίπτωση της Ελλάδας»

«Επίδραση του διεθνούς εμπορίου, του πληθωρισμού και της
συναλλαγματικής ισοτιμίας στις διεθνείς τουριστικές εισπράξεις στην
περίπτωση της Ελλάδας»

«Ελευθέριος Μητροπέτρος»

Επιβλέπων Καθηγητής: Μιχαλοπούλου Κωνσταντίνα

Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών»

Αθήνα, «Μάϊος» «2024»

Ελευθέριος Μητροπέτρος: «Επίδραση του διεθνούς εμπορίου, του πληθωρισμού και της συναλλαγματικής ισοτιμίας στις διεθνείς τουριστικές εισπράξεις στην περίπτωση της Ελλάδας»

«Ευχαριστίες ή Αφιέρωση»

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η διερεύνηση της αλληλεπίδρασης του διεθνούς εμπορίου, του πληθωρισμού και της συναλλαγματικής ισοτιμίας ευρώ-δολαρίου στις διεθνείς τουριστικές εισπράξεις στην Ελλάδα κατά την 20ετία 2002-2022. Η περίοδος αυτή περιλαμβάνει δύο σημαντικές κρίσεις: την οικονομική κρίση που ξεκίνησε το 2009 και την πανδημία του Covid-19 που ξεκίνησε το 2019.

Μετά τη συλλογή των δεδομένων, τη διατύπωση των αρχικών υποθέσεων και τη διαμόρφωση του μαθηματικού μοντέλου, τα δεδομένα μας επεξεργάστηκαν με τη μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων και τη γλώσσα προγραμματισμού "R". Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι μία από τις τρεις αρχικές μας υποθέσεις επαληθεύτηκε, γεγονός που υποδεικνύει ότι το αρχικό μας μοντέλο δεν είχε καλή προσαρμοστικότητα. Για τον λόγο αυτό, κατασκευάσαμε ένα διορθωμένο μοντέλο στο οποίο επαληθεύτηκαν και οι τρεις υποθέσεις, επιτυγχάνοντας έτσι καλύτερη προσαρμοστικότητα σε σχέση με το αρχικό.

Λέξεις – Κλειδιά

Διεθνές εμπόριο, πληθωρισμός, συναλλαγματική ισοτιμία, διεθνείς τουριστικές εισπράξεις

Ελευθέριος Μητροπέτρος: «Επίδραση του διεθνούς εμπορίου, του πληθωρισμού και της συναλλαγματικής ισοτιμίας στις διεθνείς τουριστικές εισπράξεις στην περίπτωση της Ελλάδας»

ABSTRACT

This thesis aims to examine the interaction of international trade, inflation, and the euro-dollar exchange rate on international tourism receipts in Greece over the 20-year period from 2002 to 2022. This timeframe encompasses two significant crises: the financial crisis beginning in 2009 and the COVID-19 pandemic starting in 2019.

Data were collected and initial hypotheses were formulated. Using the least squares method and the "R" programming language, we processed the data and applied our mathematical model. The initial results verified only one of our three hypotheses, indicating a poor fit for the model. Consequently, we developed a revised model in which all three hypotheses were verified, resulting in a significantly improved fit compared to the original model.

Keywords

International trade, inflation, exchange rate, international tourism receipts in Greece

Ελευθέριος Μητροπέτρος: «Επίδραση του διεθνούς εμπορίου, του πληθωρισμού και της συναλλαγματικής ισοτιμίας στις διεθνείς τουριστικές εισπράξεις στην περίπτωση της Ελλάδας»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	V
ABSTRACT	VII
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	IX
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	X
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ & ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ	XI
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	12
1.1. Ερευνητικό ερώτημα.....	12
1.2. Ο Covid-19 σε αλληλεπίδραση με τον ελληνικό τουρισμό.....	12
1.3. Σκοπός της έρευνας	17
1.4. Μεθοδολογία και ευρήματα.....	17
1.5. Δομή της εργασίας.....	18
2. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ	19
2.1. Εισαγωγή.....	19
2.2. Διεθνείς αφίξεις τουριστών.....	21
2.3. Διεθνείς εισπράξεις τουρισμού.....	24
2.4. Η μεταβολή του ΑΕΠ	25
2.5. Το διεθνές εμπόριο σε σχέση με τις διεθνείς εισπράξεις από τον τουρισμό	28
2.6. Ο πληθωρισμός επηρεάζει τις διεθνείς τουριστικές εισπράξεις.....	33
2.7. Η συναλλαγματική ισοτιμία επηρεάζει Διεθνείς Τουριστικές Εισπράξεις	36

3. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΈΡΕΥΝΑΣ	40
3.1 Ανάπτυξη υποθέσεων	40
3.2 Μεθοδολογία της έρευνας	44
3.3 Αποτελέσματα και συζήτηση αποτελεσμάτων	47
4. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΈΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΑΝΆΛΥΣΗ	48
4.1 Συμπεράσματα	49
4.2 Διορθωμένο μοντέλο.....	50

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1. ΑΦΙΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (2005-2023).....	22
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2. ΔΑΠΑΝΕΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ (2002-2022)	25
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3. ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ (ΑΕΠ) (2002-2022).....	27
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4. ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ ΣΥΝΑΡΤΗΣΕΙ ΤΟΥ ΑΕΠ (2002-2022)	31
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5. ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ 20ΕΤΙΑ (2002-2022)	32
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6. ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΕΙΣΑΓΩΓΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ 20ΕΤΙΑ (2002-2022)	33
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7. ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ 20ΕΤΙΑ (2002-2022).....	35
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8. ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΗ ΙΣΟΤΙΜΙΑ ΕΥΡΩ-ΔΟΛΑΡΙΟΥ (2002-2022)	38
ΠΙΝΑΚΑΣ 1. ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΗ ΙΣΟΤΙΜΙΑ EUR-USD, ΕΤΗΣΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.	39
ΠΙΝΑΚΑΣ 2. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ	40
ΠΙΝΑΚΑΣ 3. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΣ ΟΡΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΩΝ	45
ΠΙΝΑΚΑΣ 4. ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	46
ΠΙΝΑΚΑΣ 5. ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ	47

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ & ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ

GDP	Gross Domestic Product	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ITR	International Trade	Διεθνές Εμπόριο
IN	Inflation	Πληθωρισμός
CPI	Consumer Price Index	Δείκτης Τιμών Καταναλωτή
ER	Exchange Rate	Συναλλαγματική Ισοτιμία
ΠΟΥ		Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας
ΑΕΠ		Ακαθάριστο Προϊόν

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1.1. Ερευνητικό ερώτημα

Αυτή η μελέτη στοχεύει στο να συσχετίσει τις διεθνείς εισπράξεις από τον τουρισμό στην Ελλάδα σε σχέση με τις μεταβλητές του Διεθνές Εμπορίου, του Πληθωρισμού και των Συναλλαγματικών ισοτιμιών κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19.

Για το σκοπό αυτό, θα εξεταστεί το χρονικό διάστημα της 20ετίας 2002-2022, το οποίο περιλαμβάνει και την κρίση των τραπεζών 2009-2015, γεγονός το οποίο λογικά θα επηρεάζει με τη σειρά του το ερευνητικό μας ερώτημα.

1.2. Ο Covid-19 σε αλληλεπίδραση με τον ελληνικό τουρισμό

Στα τέλη του 2019 σε μια πόλη της Κίνας, την Wuhan εντοπίστηκε ένα νέο στέλεχος της οικογένειας κορονοϊών τύπου SARS, ο οποίος προκάλεσε μια σειρά κρουσμάτων βαριάς πνευμονίας, λοιμώξεων του αναπνευστικού και μαζικούς θανάτους. Η εξέλιξη της νόσου, η οποία μεταδίδεται ταχύτατα από άνθρωπο σε άνθρωπο, συνδέθηκε έπειτα από στενή παρακολούθηση της πορείας των ασθενών με την ύπαρξη υποκειμένων σε αυτούς νοσημάτων. Γρήγορα η νόσος ξεπέρασε τα σύνορα της Κίνας και επεκτάθηκε σε τέτοιο βαθμό που στις 30 Ιανουαρίου 2020 ο ΠΟΥ (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας) επισημαίνει την σοβαρότητα της κατάστασης και στις 11 Μαρτίου κηρύσσει την ασθένεια αυτή ως πανδημία. Η μετάδοση της νόσου που πήρε το όνομα Covid-19, όπως φάνηκε στην εξέλιξή της, μπορεί να γίνει με σταγονίδια από βήχα, φτάρνισμα ή ομιλία, καθώς και μέσω επαφής με μολυσμένες επιφάνειες, στις οποίες μπορεί να παραμείνει ο ιός για αρκετό χρόνο. Μετά την προσβολή από τον ιό ο ασθενής μπορεί να εμφανίσει τα πρώτα συμπτώματα μέσα σε διάστημα 2- 14 ημέρες, τα οποία

είναι δύσπνοια, υψηλός πυρετός, βήχας, πονοκέφαλος, μυϊκοί πόνοι, διάρροια, έλλειψη γεύσης και όσφρησης. Οι επιστήμονες, δίνοντας όλους αυτούς τους μήνες μέχρι σήμερα γενναίες μάχες με τον ιό για την θεραπεία των ασθενών σε όλο τον κόσμο και συλλέγοντας πληροφορίες για την αποκωδικοποίησή του, προειδοποίησαν για την σοβαρότητα της ασθένειας, που έγκειται στην εύκολη μετάδοσή της διά των α συμπτωματικών ασθενών. Ήταν, επομένως, ζήτημα χρόνου να παρθούν μέτρα για τον περιορισμό της διασποράς του Covid-19, κάνοντας αρχή η Wuhan με την επιβολή του μέτρου αποκλεισμού της (lockdown), μέτρο πρωτοφανές για τα παγκόσμια δεδομένα μέχρι σήμερα. Την Κίνα ακολούθησαν σιγά σιγά στην επιβολή μέτρων προστασίας των πολιτών και άλλα κράτη, ενώ οι αντίστοιχες υγειονομικές τους υπηρεσίες σύστηναν μια σειρά κανονισμών, όπως: η υποχρεωτική χρήση μάσκας σε εσωτερικούς και εξωτερικούς χώρους, ο περιορισμός της κυκλοφορίας, το πλύσιμο των χεριών και η χρήση αντισηπτικού, ο έλεγχος των κοινωνικών επαφών, η εκ περιτροπής εργασία και η καθιέρωση της τηλεργασίας, το κλείσιμο των εθνικών συνόρων, όπου αυτό ήταν εφικτό και άλλα. Η επιβολή των παραπάνω μέτρων στην χώρα μας ξεκίνησε στις 23 Μαρτίου 2020 με απαγόρευση κυκλοφορίας των πολιτών και με αναστολή λειτουργίας μιας σειράς επιχειρήσεων, εκτός εκείνων που σχετίζονταν με τον εφοδιασμό σε τρόφιμα και καύσιμα, την παροχή υγειονομικών υπηρεσιών και τις δημόσιες υπηρεσίες. Ωστόσο, παρά την αποτελεσματική προσπάθεια ελέγχου μετάδοσης της ασθένειας κατά την πρώτη φάση(Μάρτιος 2020- Μάιος 2020), η χώρα μας, ιδιαίτερα κατά την δεύτερη φάση εξάπλωσης του ιού από το φθινόπωρο του 2020 και μετά, δέχτηκε μεγάλες πιέσεις και δοκιμάστηκε σκληρά το εθνικό σύστημα υγείας της, αφού πολλοί από τους ασθενείς έπρεπε να νοσηλευτούν σε ειδικές συνθήκες απομόνωσης και θεραπείας, κάτι που επιβάρυνε κοινωνικά και οικονομικά το κράτος.

Εκτός, όμως, από τον κλάδο της υγείας που δοκιμάστηκε σκληρά από τον Covid-19 ένας κλάδος που πραγματικά μετρά μεγάλες οικονομικές και κοινωνικές πηλγές είναι ο κλάδος του τουρισμού, που δέχτηκε τις επιπτώσεις του lockdown, του περιορισμού των μετακινήσεων και των αεροπορικών ταξιδιών και του αποκλεισμού της χώρας για την αποφυγή της μετάδοσης του ιού. Όσο κι αν το άνοιγμα των επιχειρήσεων του τουρισμού το καλοκαίρι του 2020 απέτελεσε ανάχωμα στην μαζική καταστροφή των επαγγελματιών του κλάδου και όσο κι αν η επαναλειτουργία τους το καλοκαίρι του 2021 μετά από πολύμηνη παύση των εργασιών τους γεννά ελπίδες και αναπτρώνει το ηθικό των ανθρώπων του τουρισμού, είναι γεγονός ότι πολλές τουριστικές επιχειρήσεις έχουν σοβαρό θέμα επιβίωσης. Η συνεισφορά του τουρισμού στην οικονομία της Ελλάδας είναι άκρως σημαντική καθώς σύμφωνα με τον ΙΝΣΕΤΕ (Ινστιτούτο του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων) καταλαμβάνει το 20,8% του συνολικού ΑΕΠ. Λόγω της πανδημίας του Covid-19 ο παγκόσμιος τουρισμός βρίσκεται σε κάμψη και με την έλευση ενός δεύτερου μετά το καλοκαίρι του 2020 κύματος του ιού οι προβλέψεις των περισσότερων αναλυτών και διεθνών οργανισμών επιδεινώθηκαν ως προς την συνολική υποχώρηση του ΑΕΠ, με τα νέα δεδομένα, μάλιστα, να δείχνουν μια μείωση της τάξεως του 9%-10%. Με βάση τις τελευταίες έρευνες από την Διεθνή Ένωση Αερομεταφορών (ΙΑΤΑ), η παγκόσμια αεροπορική κίνηση για το 2020 αναμένεται να μειωθεί κατά 66%, ενώ για την παγκόσμια επιβατική κίνηση η απώλεια εσόδων θα φτάσει τα 371 δις. δολάρια. Επίσης, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (UNWTO), υπολογίζει ότι όσον αφορά τις διεθνείς αφίξεις θα παρατηρηθεί μείωση της τάξεως του 70% για το 2020, ενώ οι κενές θέσεις εργασίας στον τομέα του τουρισμού και των ταξιδιωτικών υπηρεσιών έχουν εκτοξευτεί ήδη στις 143 εκατ. θέσεις.

Ο Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ) εκτιμά ότι συνολικές εισπράξεις του 2020 θα είναι κατά 20% λιγότερες από αυτές του 2019, ενώ για το 2021 εκτιμάται ότι οι

εισπράξεις θα είναι στα επίπεδα του 50%-60% του 2019. Οι εκτιμήσεις αυτές επιβεβαιώνονται από το Υπουργείο Τουρισμού με το ενδεχόμενο πάντα ότι θα τηρούνται αυστηρά όλα τα υγειονομικά πρωτόκολλα και ότι θα γίνονται μοριακά τεστ σε όλα τα ελληνικά αεροδρόμια για τις διεθνείς αφίξεις. Σε διαφορετική περίπτωση, το Υπουργείο εκτιμά ότι οι εισπράξεις θα πλησιάσουν το 20%-30% των επιδόσεων του 2019. Με βάση τις προβλέψεις από διάφορους εγχώριους φορείς και οργανισμούς για να υπάρξει επιστροφή του ελληνικού τουρισμού στη κατάσταση που ήταν το 2019, θα πρέπει να αναμένουμε ότι αυτό θα συμβεί μετά το 2022, κάτι που προέβλεψε και ο UNWTO, ο οποίος εκτιμά ότι η πορεία ανάκαμψης του παγκόσμιου τουρισμού στα προ-COVID επίπεδα, θα διαρκέσει από 2,5 έως 4 χρόνια. Στην Ελλάδα, τα συνολικά έσοδα από τον τουρισμό παρουσίασαν μείωση κατά 78,2% για τους πρώτους εννιά μήνες του 2020, όπου συγκεντρώθηκαν 2,5 δις., ενώ για το ίδιο διάστημα το 2019 είχαν συγκεντρωθεί 16,1 δις.. Παράλληλα, μεγάλο πλήγμα για την περίοδο μεταξύ Ιανουαρίου και Οκτωβρίου του 2020 δέχτηκε και η διεθνής κίνηση επιβατών, αφού είχαμε μια πτώση κατά 72% σε σχέση με αυτή του 2019. Πιο συγκεκριμένα, οι διεθνείς πτήσεις προς τα ελληνικά αεροδρόμια μειώθηκαν από τις 300 χιλιάδες το 2019 στις 116 χιλιάδες το 2020, ενώ οι συνολικοί επιβάτες από τα 22,2 εκατ. σε 6,2 εκατ. Από τις βασικότερες αγορές που τροφοδοτούν τον ελληνικό τουρισμό, αυτές στις οποίες παρατηρήθηκε μεγαλύτερη κάμψη των αφίξεων ήταν οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (-92,9%), αλλά και οι αφίξεις από το Ηνωμένο Βασίλειο (- 73,9%). Η Ελλάδα θα χάσει τις σημαντικές αγορές της Γερμανίας, της Γαλλίας, της Ιταλίας, του Ηνωμένου Βασιλείου και των Ηνωμένων Πολιτειών, καθώς οι ταξιδιωτικοί περιορισμοί εντός της χώρας φαίνεται πως θα παραμείνουν σε ισχύ μέχρι τα μέσα Ιουνίου ή τις αρχές Ιουλίου του 2020, καθιστώντας ουσιαστικά το καλοκαίρι του 2020 μια τελειωμένη υπόθεση. Ταυτόχρονα, για το διάστημα από τον Ιανουάριο μέχρι τον Αύγουστο του 2020 το

πλεόνασμα του ταξιδιωτικού ισοζυγίου κατέγραψε μείωση κατά 79,6% και από 14,1 δις. του 2019 έφτασε σε 2,8 δις. το 2020.

Παρόμοια ήταν και η κατάσταση των ελληνικών ξενοδοχειακών μονάδων που είχαν την ίδια μοίρα με τις ξενοδοχειακές μονάδες της Ευρώπης, αλλά και παγκοσμίως, καθώς η πανδημία του Covid-19 κατάφερε να επηρεάσει τους πάντες και τα πάντα. Στο πιο κρίσιμο διάστημα για τον ελληνικό τουρισμό (Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2020), το μέσο ποσοστό πληρότητας για το 2020 ήταν στο 23%, ενώ για το 2019 ήταν στο 71% με τον Αύγουστο του 2020 να σημειώνει την καλύτερη επίδοση με ποσοστά πληρότητάς στο 30%. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ (Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία), οι μισθοί και οι απολαβές στην κλάδο του τουρισμού μειωθήκαν κατά 69,7%. Ο κλάδος του τουρισμού αυτή την περίοδο διανύει μια πολύ δύσκολη κατάσταση με την πανδημία του Covid-19 να επηρεάζει αφενός τα έσοδα και τα εισοδήματα όλων όσων ασχολούνται με τον τουρισμό και αφετέρου να φοβίζει τον ταξιδιώτη ο οποίος είναι διστακτικός στο να ταξιδέψει για λόγους υγείας. Για να επανέλθει η οικονομική ανάπτυξη θα πρέπει πρώτα να επέλθει η πλήρης αντιμετώπιση του Covid-19 για να μπορέσει έτσι ο κλάδος του τουρισμού να ξαναλειτουργήσει κανονικά. Παράλληλα, την περίοδο της πανδημίας τέθηκαν σε ισχύ νέοι χειρισμοί για την βιωσιμότητα και τον ψηφιακό μετασχηματισμό των υπηρεσιών, που ο ελληνικός τουριστικός κλάδος θα πρέπει να εκμεταλλευτεί για την επιπλέον βελτίωση του τουριστικού προϊόντος ακόμα και μετά το πέρας της πανδημίας.

1.3. Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της έρευνας είναι να αναλύσει τις διεθνείς εισπράξεις από τον τουρισμό στην Ελλάδα σε σχέση με τις μεταβλητές του Διεθνούς Εμπορίου, του Πληθωρισμού και των Συναλλαγματικών Ισοτιμιών κατά τη διάρκεια και μετά την πανδημία COVID-19.

Πιο συγκεκριμένα, μέσω της καταγραφής των απόψεων του δείγματος και της αντίστοιχης στατιστικής ανάλυσης έγινε προσπάθεια απάντησης στα εξής ερευνητικά ερωτήματα:

- Οι Διεθνείς εισπράξεις από τον τουρισμό επηρεάστηκαν από το Διεθνές Εμπόριο?
- Οι Διεθνείς εισπράξεις από τον τουρισμό επηρεάστηκαν από τις διακυμάνσεις του πληθωρισμού?
- Οι Διεθνείς εισπράξεις από τον τουρισμό επηρεάστηκαν από τις διακυμάνσεις των συναλλαγματικών ισοτιμιών του δολαρίου έναντι του ευρώ?
-

1.4. Μεθοδολογία και ευρήματα

Η τεχνική ανάλυσης που χρησιμοποιείται για την εξέταση του ερευνητικού ερωτήματος είναι η ανάλυση γραμμικής παλινδρόμησης με τη μέθοδο Ελαχίστων Τετραγώνων - Ordinary Least Squares (OLS).

Τα δεδομένα μας συλλέγονται από την Παγκόσμια Τράπεζα, Κεντρική Στατιστική Υπηρεσία και Τράπεζα κατά την περίοδο 2002-2022. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης της έρευνας δείχνουν ότι:

- Η μεταβλητή του Διεθνούς Εμπορίου έχει σημαντικά αρνητική επίδραση στις διεθνείς τουριστικές εισπράξεις στην Ελλάδα, τόσο κατά την διάρκεια όσο και μετά την πανδημία COVID-19. Η σταθερότητα του διεθνούς εμπορίου παρουσιάζει διακυμάνσεις, καθώς τείνει να μειώνεται.
- Η μεταβλητή του πληθωρισμού έχει επίσης σημαντικά αρνητική επίδραση στις

Διεθνείς τουριστικές εισπράξεις. Αυτό πιθανόν να συμβαίνει διότι ένας συνεχώς αυξανόμενος πληθωρισμός αυξάνει το κόστος διαβίωσης και ταξιδιού, το οποίο έχει ως αποτέλεσμα να μειωθεί το τουριστικό ενδιαφέρον.

- Η μεταβλητή της συναλλαγματικής ισοτιμίας έχει σημαντική και θετική επίδραση στις διεθνείς τουριστικές εισπράξεις. Η αύξηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας του δολαρίου έναντι του ευρώ, θα αυξήσει συνεπακόλουθα το τουριστικό ενδιαφέρον.

1.5. Δομή της εργασίας

Η δομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η παρακάτω:

Στο 2^ο κεφάλαιο παρουσιάζεται μια βιβλιογραφική ανασκόπηση της πρόσφατης διεθνούς και ελληνικής βιβλιογραφίας αναφορικά αφενός με το θεωρητικό πλαίσιο της διαχείρισης κερδών γενικά και αφετέρου σε σχέση με την εφαρμογή της κατά την περίοδο της πρόσφατης κρίσης.

Στο 3^ο κεφάλαιο αναπτύσσονται οι ερευνητικές υποθέσεις, η μεθοδολογία που ακολουθείται και ο συνεπαγόμενος τρόπος ελέγχου των υποθέσεων. Παράλληλα αναλύεται το δείγμα των εισηγμένων στο Χ.Α επιχειρήσεων και τα στοιχεία που συλλέχθηκαν.

Το 4^ο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στα αποτελέσματα της έρευνας, την αναλυτική παρουσίαση τους κατά μοντέλο και την κριτική θεώρησή τους.

Τέλος, στο 5^ο κεφάλαιο παρατίθενται τα συμπεράσματα της έρευνας, οι προβληματισμοί και οι περιορισμοί που αντιμετωπίζει η επιστημονική κοινότητα στη πλήρη διαλεύκανση του θέματος και γίνονται προτάσεις για ενδεχόμενα επόμενα ζητήματα που πρέπει να διερευνηθούν.

2. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

2.1. Εισαγωγή

Στην περίπτωση της Ελλάδας, αρκετές εμπειρικές μελέτες έχουν διερευνήσει την σχέση μεταξύ του διεθνούς τουρισμού και της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Πιο συγκεκριμένα, ο Δριτσάκης (2004) ανέλυσε τη σχέση μεταξύ των κερδών από τον τουρισμό, του ΑΕΠ και της συναλλαγματικής ισοτιμίας (1960Q1-2000QIV), χρησιμοποιώντας VECM (Johansen) – Granger τεστ αιτιότητας, διαπιστώνοντας ότι ο τουρισμός προκαλεί οικονομική ανάπτυξη με αντίστοιχη «ισχυρή αιτιώδης» σχέση, ενώ η οικονομική ανάπτυξη προκαλεί τον τουρισμό με μία «απλά αιτιολογική σχέση. Ο Κασιμάτης (2011) ανέλυσε τη σχέση μεταξύ αφίξεων τουριστών, ΑΕΠ και πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας για την Ελλάδα την χρονική περίοδο 1960-2010, χρησιμοποιώντας τη μέθοδο VECM (Johansen) – Granger causality διαπιστώνοντας ότι δεν υπάρχει σημαντική αιτιότητα μεταξύ των μεταβλητών. Επιπλέον, οι Eeckels et al. (2012) χρησιμοποιώντας ανάλυση VAR έδειξαν ότι η κυκλική συνιστώσα του τουριστικού εισοδήματος επηρεάζει σημαντικά την κυκλική συνιστώσα του ΑΕΠ επικυρώνοντας έτσι την υπόθεση της οικονομικής ανάπτυξης, η οποία καθοδηγείται από τον τουρισμό για την περίπτωση της Ελλάδας την περίοδο 1976-2004. Ο Aslan (2013) εξέτασε τη σχέση μεταξύ τουριστικών εισπράξεων, συναλλαγματικής ισοτιμίας και ΑΕΠ με συνολοκλήρωση πάνελ και Granger μεθοδολογία αιτιότητας για δώδεκα χώρες της Μεσογείου (1995-2010). Τα αποτελέσματα που εξήγαγε δεν είχαν κάποια συγκεκριμένη κατεύθυνση για την περίπτωση της Ελλάδας, βρίσκοντας μια μονοκατευθυντική αιτιότητα να απορρέει από την οικονομική ανάπτυξη στον τουρισμό. Πρόσφατα, οι Lolos et al. (2021) ερευνήσαν το δεσμό τουρισμού-ανάπτυξης στην ελληνική οικονομία. Έκαναν χρήση τριμηνιαίων στοιχείων για την περίοδο 1977Α-2020Β επαληθεύοντας την υπόθεση που

καθοδηγείται από τον τουρισμό. Επίσης, απέδειξαν ότι η τουριστική ανάπτυξη παρουσιάζει ασύμμετρο αντίκτυπο στην αύξηση της παραγωγής, όπως επίσης ο αντίκτυπος του τουρισμού στην παραγωγή σχετίζεται με την κατάσταση της οικονομίας.

Επίσης, οι Othman et al. (2012) ερεύνησαν 18 σημαντικούς τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, χρησιμοποιώντας τη μεθοδολογία ARDL, καταλήγοντας επίσης σε μικτά αποτελέσματα. Στην περίπτωση της Ελλάδας, δεν βρήκαν αιτιώδη σχέση μεταξύ του τουρισμού και της αντίστοιχης οικονομικής ανάπτυξης.

Ο Δριτσάκης (2012) εξέτασε τη σχέση μεταξύ των τουριστικών αφίξεων, της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας και του ΑΕΠ για επτά μεσογειακές χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας (1980-2007), χρησιμοποιώντας τη μέθοδο συνολοκλήρωσης πάνελ και το πλήρως τροποποιημένο OLS, ανιχνεύοντας μια μονοκατευθυντική μακροπρόθεσμη αιτιότητα που ξεκινά από τον τουρισμό στην οικονομική ανάπτυξη.

Ο Αντωνακάκης κ.ά. (2015) εξέτασαν τη δυναμική σχέση μεταξύ του τουριστικής και οικονομικής ανάπτυξης για 10 ευρωπαϊκές χώρες την περίοδο 1995-2012.

Η εν λόγω έρευνα κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η σχέση τουρισμού-οικονομικής ανάπτυξης δεν είναι σταθερή διαχρονικά ως προς το μέγεθος και την κατεύθυνση. Δείχνουν ότι αυτή η σχέση είναι γεγονός-εξαρτώμενες ιδίως σε χώρες που αντιμετώπισαν σοβαρές οικονομικές δυσχέρειες από το 2009, όπως η Κύπρος, η Ελλάδα, η Πορτογαλία και η Ισπανία.

Πρόσφατα, ο Wang (2012) εξέτασε τις επιδράσεις στην τουριστική και οικονομική ανάπτυξη, δημιουργώντας αμφιβολίες για τα ευρήματα υπονοώντας την ύπαρξη γραμμικής σχέσης.

Επίσης, οι Shahzad et al. (2017) χρησιμοποιώντας την προσέγγιση quantile-on-quantile (QQ) εξέτασαν την αλληλεξάρτηση του τουρισμού και της αντίστοιχης μεταβλητής παραγωγής για δέκα κορυφαίες χώρες τουριστικών προορισμών, δίνοντας μια εκτίμηση των επιπτώσεων των ποσοστών της τουριστικής ανάπτυξης στα ποσοστά της αύξησης της παραγωγής.

2.2. Διεθνείς αφίξεις τουριστών

Ο τουρισμός παίζει κρίσιμο ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη και οικονομική ευρωστία πολλών χωρών, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας. Μάλιστα αυτό συμβαίνει τόσο για αναπτυγμένες όσο και για αναπτυσσόμενες χώρες. Η συμβολή του τουριστικού κλάδου, ως μία από τις πηγές συναλλαγματικών εισπράξεων, πρέπει να αξιοποιηθεί με τον βέλτιστο τρόπο.

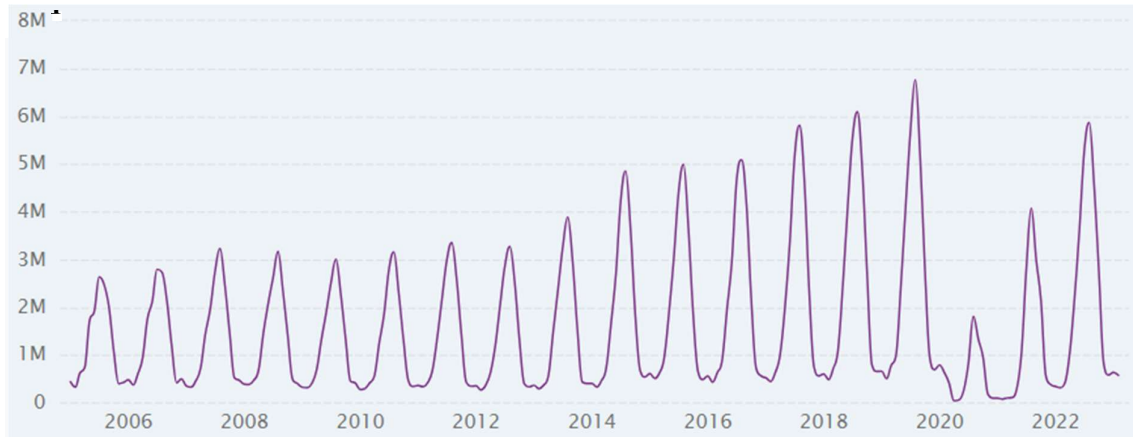
Οι τουρίστες επηρεάζονται μεταξύ τους σε μεγάλο βαθμό, ειδικά την σημερινή εποχή με την εξέλιξη του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, αλληλοεπιδρούν και με τον ίδιο τον τουριστικό προορισμό και με τα εμπλεκόμενα μέλη (Ανδίκου, 2015). Οι τουρίστες και οι καταναλωτές προϊόντων και υπηρεσιών τουρισμού μπορούν να επιλέγουν μεταξύ ποικίλων προορισμών και τουριστικών πακέτων και υπηρεσιών, γεγονός που επιδρά ενθαρρυντικά, διατηρώντας υψηλές προσδοκίες (Buhalis and Law, 2008). Συνεπώς, οι τουρίστες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του τουριστικού προϊόντος και ολόκληρης της τουριστικής βιομηχανίας.

Στο παρελθόν ο ελληνικός τουρισμός έχει βιώσει τουλάχιστον δέκα τουριστικές κρίσεις, εξαιτίας αφενός μεν της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, αφετέρου δε των γενικότερων εξελίξεων στην Ελληνική επικράτεια.

Ουσιαστικά, πριν το ξέσπασμα της πανδημίας του Covid-19, η εισροή τουριστών στην Ελλάδα, μπορεί να χωριστεί σε δύο περιόδους από τα μέσα της δεκαετίας του 2000 και έπειτα:

- Το 2005-2012, παρόλο την γενικότερη ύφεση, οι αφίξεις κυμάνθηκαν κατά μέσο όρο περίπου στα 16 εκατομμύρια ατόμων και
- Το 2013-2018, όταν οι αφίξεις σημείωσαν σημαντική αύξηση της τάξεως του 50% και κυμάνθηκαν κατά μέσο όρο περίπου στα 27 εκατομμύρια ανθρώπων.

Διάγραμμα 1. Αφίξεις τουριστών στην Ελλάδα (2005-2023)

Αξίζει να σημειώσουμε την σημαντική πτώση που παρατηρούμε το καλοκαίρι του 2020. Γεγονός, που δείχνει να ανατρέπεται μερικώς το καλοκαίρι του 2021, ενώ πλήρη εξομάλυνση της κατάστασης επιτυγχάνεται το καλοκαίρι που μας πέρασε, δηλαδή αυτό του 2023.

Αναφορικά με τις εισπράξεις από την ταξιδιωτική κίνηση το έτος αναφοράς 2018, αυτές ξεπέρασαν τα 16 δισεκατομμύρια Ευρώ (Τράπεζα της Ελλάδος, 2019).

Σύμφωνα με τους Kasimatis και Sideris (2015), η θεαματική αυτή αύξηση των εισροών, προέκυψε από τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που εφάρμοσε το Υπουργείο Τουρισμού, σύμφωνα με τα προγράμματα οικονομικής προσαρμογής. Πιο συγκεκριμένα και ενδεικτικά αξίζει να αναφέρουμε τα παρακάτω:

- Απλοποίηση έκδοσης τουριστικής βίζας για επισκέπτες από χώρες όπως η Ρωσία, η Τουρκία και η Κίνα,
- Ελευθέρωση του επαγγέλματος του ξεναγού,
- Καθιέρωση διευρυμένου ωραρίου επισκέψεων για μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους.

Ο Gul (2013) εστιάζοντας στην πλευρά της ζήτησης, χρησιμοποιώντας τους κατάλληλους δείκτες, προσπαθεί να ερμηνεύσει την αλληλεξάρτηση των τουριστικών επισκέψεων σε σχέση

με τις τουριστικές εισπράξεις. Δυστυχώς, η πανδημία Covid-19 το 2019-2022, επέφερε καταστροφικές συνέπειες στην τουριστική βιομηχανία, εμποδίζοντας με αυτό τον τρόπο την ανάπτυξη και την κινητικότητα.

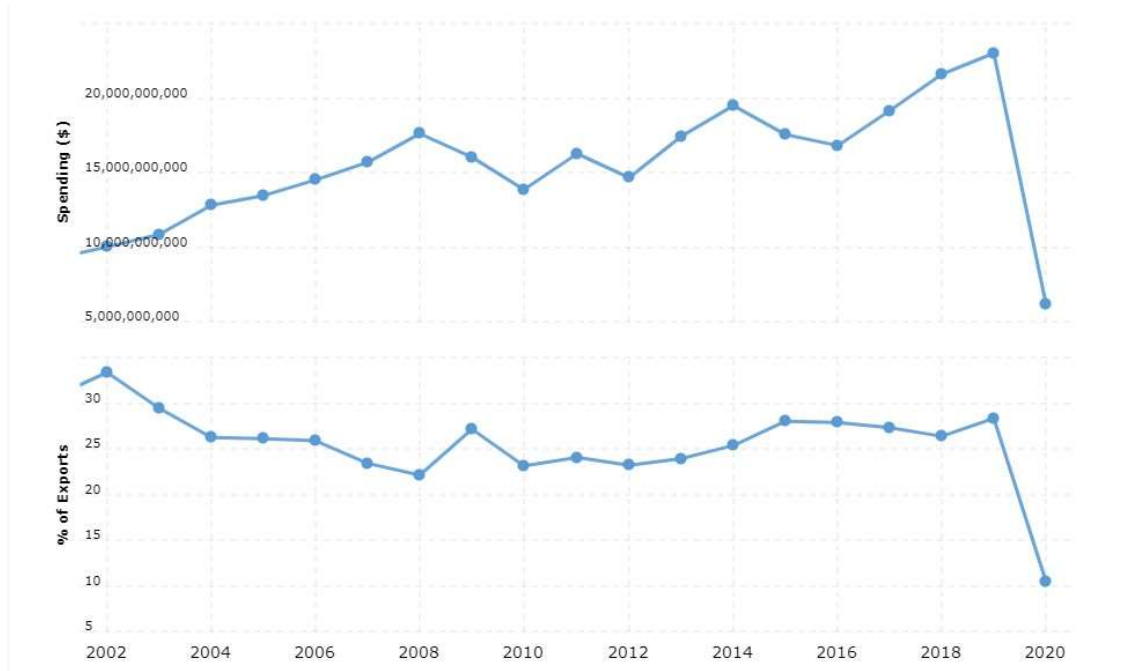
Η πανδημία είχε βαθύ και εκτεταμένο αντίκτυπο στην τουριστική βιομηχανία παγκοσμίως. Σε πρώτο στάδιο, ο ιός περιορίστηκε στην Κίνα, αλλά παρά τις προσπάθειες εξαπλώθηκε πολύ γρήγορα στον υπόλοιπο κόσμο. Ειδικότερα, στις αρχές Μαρτίου του 2020 επιβεβαιώθηκαν πάνω από 100.000 περιπτώσεις σε 114 χώρες, ενώ στις 11 Μαρτίου 2020, η κατάσταση χαρακτηρίστηκε ως πανδημία από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (Chenetal., 2019). Πολύ γρήγορα, το επίκεντρο της πανδημίας μετακινήθηκε από την Κίνα στην Ευρώπη και μετέπειτα στις Ηνωμένες Πολιτείες. Συνέπεια όλων αυτών ήταν να ληφθούν έκτακτα μέτρα από τις εθνικές αρχές προκειμένου να σταματήσει η εξάπλωση του ιού και να περιοριστεί η αδυναμία των μονάδων περίθαλψης να φροντίσουν όλα τα περιστατικά. Αυτά τα έκτακτα μέτρα έθεσαν τις χώρες υπό καθεστώς lockdown, ενώ τα νοικοκυριά υποβλήθηκαν σε καραντίνα. Η μόνη περίπτωση που μπορούσε κάποιος να βγει από το σπίτι του ήταν με ειδική άδεια μόνο για περιπτώσεις εκτάκτου ανάγκης όπως ήταν η προμήθεια ειδών πρώτης ανάγκης από τα σουπερμάρκετ, ενώ τα εθνικά σύνορα παρέμειναν κλειστά για μετακινήσεις από και προς το εξωτερικό. Αυτό οδήγησε γρήγορα σε αυστηρούς ταξιδιωτικούς περιορισμούς και κατ'επέκταση επήλθε το κλείσιμο αεροδρομίων και διεθνών μεταφορών (Chenetal., 2019). Η πλειονότητα των ευρωπαϊκών χωρών οδηγήθηκε σε lockdown, με μόνη εξαίρεση τη Σουηδία η οποία δεν προχώρησε σε αυτό το μέτρο. Οι κυβερνήσεις κάθε χώρας είχαν να αντιμετωπίσουν μια οικονομική κρίση, αφού οι εθνικές και διεθνείς δραστηριότητες έχουν μειωθεί έντονα, ενώ σχεδόν σταμάτησαν για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα (Niewiadomski, 2020).

Στην παρούσα εργασία θα επικεντρωθούμε πως οι διεθνείς τουριστικές εισπράξεις στον Ελλαδικό χώρο, επηρεάστηκαν από το Διεθνές Εμπόριο, τον πληθωρισμό και τις συναλλαγματικές ισοτιμίες κατά την διάρκεια της πανδημίας.

2.3. Διεθνείς εισπράξεις τουρισμού

Οι διεθνείς τουριστικές εισπράξεις είναι δαπάνες διεθνών εισερχόμενων επισκεπτών, συμπεριλαμβανομένων πληρωμών σε εθνικούς μεταφορείς για διεθνείς μεταφορές. Αυτές οι αποδείξεις περιλαμβάνουν οποιαδήποτε άλλη προπληρωμή για αγαθά ή υπηρεσίες που παραλήφθηκαν στη χώρα προορισμού. Μπορούν επίσης να περιλαμβάνουν αποδείξεις από επισκέπτες της ίδιας ημέρας, εκτός εάν είναι αρκετά σημαντικές ώστε να δικαιολογούν χωριστή ταξινόμηση. Για ορισμένες χώρες δεν περιλαμβάνουν αποδείξεις για είδη μεταφοράς επιβατών. Τα δεδομένα είναι σε τρέχοντα δολάρια ΗΠΑ.

Διάγραμμα 2. Δαπάνες Τουριστών (2002-2022)

Πηγή: [Macrotrends | The Long Term Perspective on Markets](#)

2.4. Η μεταβολή του ΑΕΠ

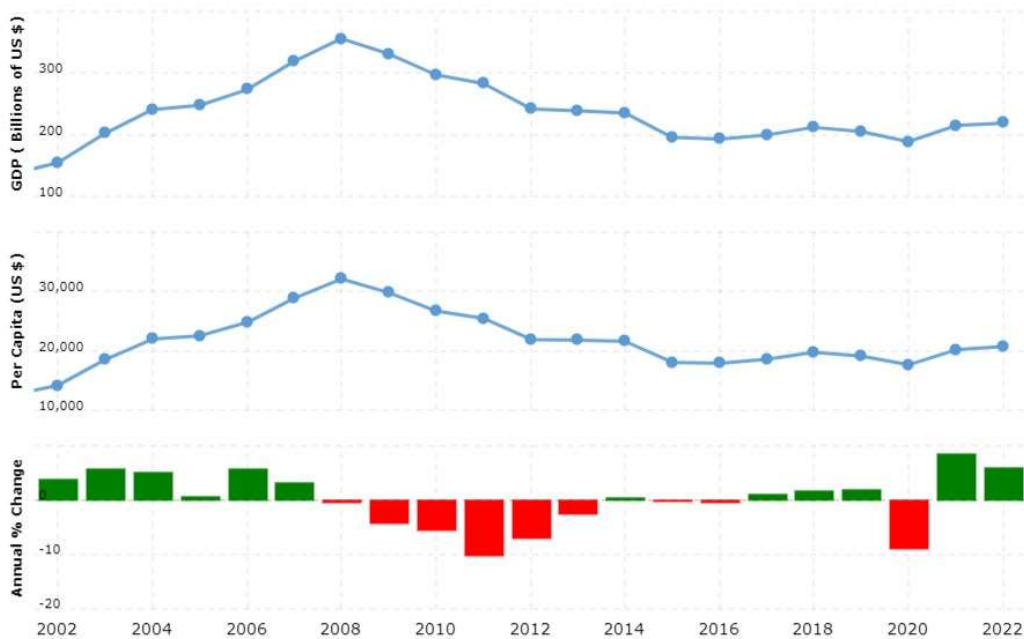
Ως Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν ορίζεται το σύνολο των εισοδημάτων που αποκτώνται εντός των εγχώριων συνόρων, συμπεριλαμβανομένων και των ειδικών περιπτώσεων, στις οποίες εμπλέκονται εισοδήματα από φυσικά ή νομικά πρόσωπα που εδρεύουν και δραστηριοποιούνται σε τρίτες χώρες. Το ΑΕΠ και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ ως μεγέθη αποτελούν δύο ζωτικής σημασίας δείκτες της οικονομικής ευημερίας που απολαμβάνουν οι πολίτες ενός κράτους, ωστόσο δεν αντανακλά πάντα την πραγματική κατάσταση της οικονομίας. Παρακάτω παρατίθεται το διάγραμμα 3.1, στο οποίο διαγράφεται η πορεία του ελληνικού ΑΕΠ την τελευταία εικοσαετία. Γίνεται εύκολα αντιληπτό, ότι η ελληνική οικονομία προερχόταν από μια πολυετή οικονομική κρίση, η οποία ξεκίνησε το 2008, οπότεν ξεκίνησε και η αντίστοιχη παγκόσμια οικονομική κρίση, ή η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση,

όπως ονομάστηκε. Η αδυναμία της ελληνικής οικονομίας να ανακάμψει την οδήγησε σε αυξημένες δανειοδοτήσεις από τα κράτη- μέλη της ΕΕ, καθώς και σε συμφωνίες που περιλάμβαναν την επίτευξη ορισμένων ετήσιων ποσοστών οικονομικής ανάπτυξης. Τα πρώτα σημάδια ανάκαμψης και ανάπτυξης άρχισαν να κάνουν την εμφάνισή τους περί τις αρχές του 2016 και διήρκεσε μέχρι τα τέλη του 2018. Το 2019 σημείωσε μια πτώση της τάξεως 2,17%, η οποία όμως δεν προκάλεσε ιδιαίτερη ανησυχία. Ωστόσο, στις αρχές του 2020 η έλευση της πανδημίας άλλαξε εντελώς τα δεδομένα. Η επιβολή περιοριστικών μέτρων για την αντιμετώπιση της υγειονομικής κρίσης και η πολύμηνη διακοπή λειτουργίας πολυάριθμων επιχειρήσεων, ειδικότερα στους κλάδους της εστίασης και του τουρισμού, είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση του ΑΕΠ κατά 7,8%. Επιπλέον, η παραπάνω μείωση δεν οφείλεται μόνο στο γεγονός ότι ορισμένες επιχειρήσεις διέκοψαν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα, διότι ακόμα και οι επιχειρήσεις που συνέχισαν την λειτουργία τους υπέστησαν σημαντικά πλήγματα, εκ των οποίων το κυριότερο είναι η συρρίκνωση του ετήσιου κύκλου εργασιών και η μείωση της παραγωγικότητας και της αποτελεσματικότητας, η οποία οφείλεται εν μέρει στην εξ αποστάσεως εργασία και στην επιφυλακτική συμπεριφορά των εργαζομένων στο χώρο εργασίας. Η επίδραση της πανδημίας στο ΑΕΠ γίνεται ακόμη περισσότερο κατανοητή, αν παρατηρηθεί η πορεία του, αφότου η ελληνική οικονομία και κοινωνία άρχισε σταδιακά να επανέρχεται σε μια κανονικότητα. Η επαναλειτουργία των επιχειρήσεων και η άρση των περιοριστικών μέτρων οδήγησε σε μια “έκρηξη” οικονομικής κινητικότητας και εμπορικότητας μεταβάλλοντας ανοδικά το ΑΕΠ κατά 8,3%. Για την ακριβέστερη κατανόηση των αιτιών που οδήγησαν στην παραπάνω σημαντική αύξηση, πρέπει να αναφερθούν και να αναλυθούν οι παράγοντες που συμβάλλουν στην άνοδο του ΑΕΠ. Κατά την πλειονότητα του το ΑΕΠ προέρχεται από το μέγεθος της ιδιωτικής κατανάλωσης, δηλαδή το μέρος του εισοδήματος που διατίθεται στην αγορά από τα νοικοκυριά στις επιχειρήσεις για την αγορά προϊόντων και υπηρεσιών. Υπολογίζεται ότι, κατά μέσο όρο, η ιδιωτική κατανάλωση αποτελεί περίπου το 65% του ετήσιου ΑΕΠ της χώρας. Γίνεται έτσι αντιληπτή η σημασία του να υπάρχει ρευστότητα στα νοικοκυριά και να μην οδηγούνται σε διαδικασία αποταμίευσης, όπως έχει ήδη αναφερθεί.

Επιπλέον, οι δημόσιες δαπάνες, δηλαδή τα χρηματικά διαθέσιμα που δαπανά το κράτος με σκοπό την αύξηση της κοινωνικής ευημερίας και τη μείωση της ανισότητας, αποτελούν ακόμη έναν ζωτικής σημασίας παράγοντα που συμβάλει στην αύξηση ή μείωση του ΑΕΠ. Ακόμα, το

μέγεθος των εξαγωγών δεν πρέπει να παραβλέπεται, ειδικότερα αν υπερτερεί κατά πολύ των εξαγωγών, οδηγώντας έτσι σε θετικό εμπορικό ισοζύγιο. Τέλος, σημαντικό μακροοικονομικό δείκτη αποτελεί και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, το οποίο υπολογίζεται ως ο λόγος του ετήσιου ΑΕΠ προς το σύνολο του πληθυσμού. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ΕΛΣΤΑΤ, κατά το 2020 ο συγκεκριμένος δείκτης παρουσίασε μείωση της τάξης του 10,6%, αισθητά μεγαλύτερη από την ποσοστιαία μείωση του ΑΕΠ (7,8%). Στη συνέχεια, το 2021 το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, αυξήθηκε κατά 11,59%, δηλαδή από 12.946€ σε 14.446€, και επομένως η ποσοστιαία αύξηση είναι μεγαλύτερη από την αντίστοιχη του ΑΕΠ για την ίδια περίοδο (8,3%).

Διάγραμμα 3. Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) (2002-2022)

Πηγή: <http://www.worldbank.org>

2.5. Το διεθνές εμπόριο σε σχέση με τις διεθνείς εισπράξεις από τον τουρισμό

Από το 1960 και μέχρι το ξέσπασμα της κρίσης του Covid-19, το 2020, η τουριστική δραστηριότητα αυξήθηκε κατακόρυφα με μέσο ετήσιο ρυθμό που ανέρχεται στο 8%.

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960 οι διεθνείς αφίξεις τουριστών ήταν σε χαμηλά επίπεδα κάτω του ενός εκατομμυρίου ξένων επισκεπτών ετησίως. Μάλιστα στις αρχές της δεκαετίας του 1970 οι αφίξεις τουριστών αυξήθηκαν σε 2-3 εκατομμύρια επισκεπτών ετησίως. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 και μετά την πρώτη ενεργειακή κρίση και την πτώση της δικτατορίας (1974), ο αριθμός των ξένων τουριστών αυξήθηκε με γρήγορους ρυθμούς (περίπου 10% ετησίως), φτάνοντας μάλιστα τους 6-7 εκατομμύρια επισκέπτες ετησίως στα μέσα της δεκαετίας του 1980. Στην περίοδο των δύο δεκαετιών από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 έως τα μέσα της δεκαετίας του 2000 οι αφίξεις τουριστών διπλασιάστηκαν σε περίπου 14-15 εκατομμύρια ετησίως. Μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας (2004) και σε συνδυασμό με τις αντίξοες συνθήκες στις τουριστικές αγορές της Ανατολής Μεσογείου στις αρχές της δεκαετίας του 2010, οι διεθνείς αφίξεις τουριστών αυξήθηκαν κατακόρυφα φτάνοντας στο αποκορύφωμα των 31 εκατομμυρίων επισκεπτών το 2019. Ωστόσο, το 2020 η τουριστική δραστηριότητα χτυπήθηκε σοβαρά από τον Covid-19. Υπάρχει όμως μια αισιόδοξη πρόβλεψη για το 2021, όπου και αναμένεται να ανακάμψει η διεθνής τουριστική κίνηση σε ποσοστό κοντά το 50%, σε σχέση με το αντίστοιχο του 2019. Αυτή η επίδοση, μάλιστα, είναι ικανή να τοποθετήσει την ξένη τουριστική δραστηριότητα στο ίδιο επίπεδο με αυτό που επικρατούσε λίγο πριν η απότομη αύξηση στις αρχές της δεκαετίας του 2010.

Η τουριστική δραστηριότητα ανέκαθεν θεωρούνταν τομέας προτεραιότητας στην Ελλάδα. Το μεγαλύτερο μέρος του ελληνικού τουρισμού ήταν πάντα προσανατολισμένο προς τις δυτικές κοινωνίες. Καθώς όμως περνάνε τα χρόνια, η ελληνική τουριστική αγορά είναι ικανή να προσελκύσει επίσης επισκέπτες από την Ανατολική Ευρώπη χώρες, ιδίως τη Ρωσία και τις

ασιατικές χώρες. Επίσης, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια ομοιόμορφη επέκταση του τουρισμού σε όλες τις περιοχές της ελληνικής Επικράτειας (Τράπεζα της Ελλάδος, 2019). Ωστόσο, η φύση του ελληνικού τουρισμού δεν έχει απομακρύνθηκε από ένα μοντέλο μαζικού τουρισμού παρά τα μειονεκτήματά του.

Η εποχικότητα καθιστά την οικονομία ευάλωτη σε εξωτερικούς κραδασμούς (όπως με τον Covid-19). Άλλωστε, ο ελληνικός τουρισμός αντιμετωπίζει ανταγωνισμό από πολλούς ασιατικούς προορισμούς λόγω μείωσης του κόστους μεταφοράς. Αυτή η κατάσταση απαιτεί μεταρρυθμίσεις στον τουρισμό που δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στις βιώσιμες θεματικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Αυτές οι πρωτοβουλίες προσφέρουν την ευκαιρία για

Προορισμούς, οι οποίοι θα μπορέσουν να διαφοροποιήσουν τα τουριστικά προϊόντα τους και να παρατείνουν την τουριστική περίοδο με την προοπτική του τουρισμού όλο το χρόνο. Με αυτό τον τρόπο, καθιστούν τους προορισμούς πιο ελκυστικούς, δίνοντας έμφαση στην ανάπτυξη της τοπικής ταυτότητας τους, γεγονός που επρόκειτο να βελτιωθεί περαιτέρω εάν συνδεθεί με την τοπική παραγωγή και γαστρονομία (Andersson et al., 2017). Αυτές οι αλλαγές θα ενισχύσουν την απασχόληση, το ανθρώπινο δυναμικό και εν γένει τα εισοδήματα. Επίσης, θα αφυπνίσουν τη διάθεση για νέες επενδύσεις, οι οποίες θα έχουν ως γνώμονα την ενίσχυση της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας, της παραγωγικής ικανότητας και της ευημερίας. Αν και αναλύονται συχνά, αυτές οι βιώσιμες τουριστικές πρωτοβουλίες, από την άλλη πλευρά, πρακτικά χρησιμοποιούνται ελάχιστα, εξαιτίας των υφιστάμενων δομικών ελλείψεων όπως για παράδειγμα η έλλειψη δεξιοτήτων και επιχειρηματικότητας σε τοπικό επίπεδο και η κρατική απροθυμία να στηρίξει τέτοιες μεταρρυθμίσεις στην τουριστική βιομηχανία.

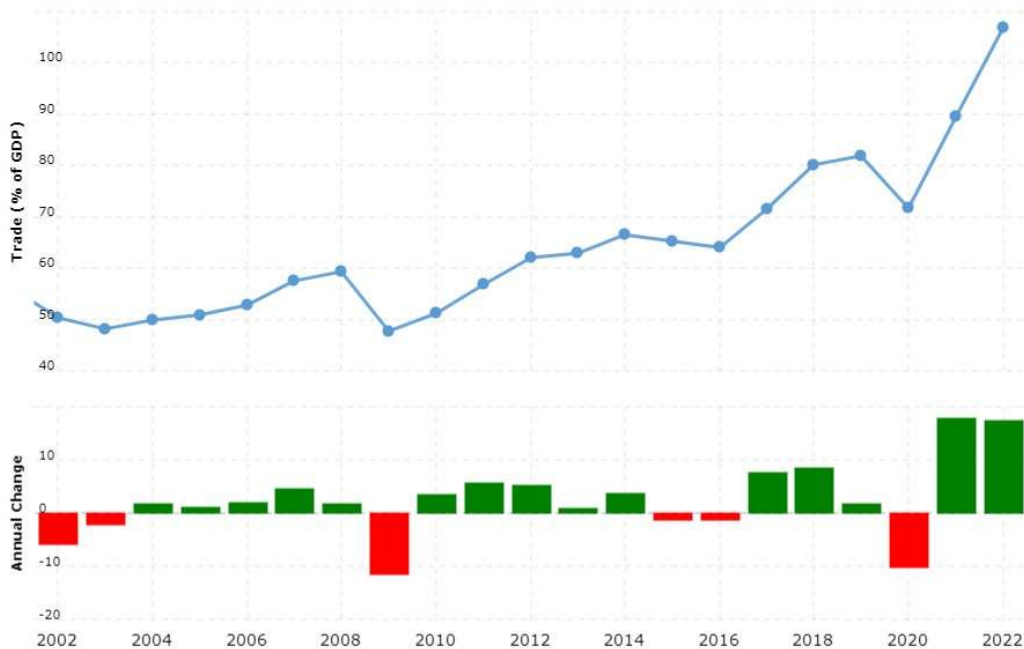
Σημειώστε επίσης ότι υπάρχουν εναλλακτικές μορφές τουρισμού σε άλλες πολλές ευρωπαϊκές χώρες όπως η Ιταλία και η Γαλλία, ενώ σε άλλες χώρες όπως η Ισπανία παρόμοιες διαρθρωτικές αλλαγές στο τουριστικό μοντέλο είναι καθ' οδόν.

Ο πολιτιστικός τουρισμός που σχετίζεται ιδιαίτερα με την πολιτιστική κληρονομιά, η οποία υπήρξε ο βασικός πυλώνας της μεταπολεμικής τουριστικής ανάπτυξης, θα πρέπει να επαναδρομολογηθεί προκειμένου να ενισχυθεί η ελκυστικότητα διαφόρων περιοχών, ιδιαίτερα αυτών που δέχονται λιγότερους επισκέπτες.

Η υποστήριξη του πολιτιστικού τουρισμού θα πρέπει να περιλαμβάνει την προώθηση πολιτιστικών χαρακτηριστικών της εν λόγω περιοχής μέσα από την ψηφιοποίηση της παρουσίασης, την ανάδειξη των τοπικών μύθων και θρύλων μαζί με την προώθηση των φυσικών χαρακτηριστικών. Αξίζει να αναφέρουμε επίσης ότι παρά τη σημαντική αύξηση των διαθέσιμων δημόσιων προσβάσιμων μνημείων και τον αντίστοιχο αριθμό επισκεπτών σε αυτά, η αναλογία επισκεπτών μνημείων προς αφίξεις τουριστών στην Ελλάδα ανέρχεται στο 60% του αντίστοιχου ποσοστού συγκρινόμενο με άλλες ευρωπαϊκές μεσογειακές χώρες. Το γεγονός αυτό αποτελεί μεγάλο περιθώριο για την επέκταση του πολιτιστικού τουρισμού (Kostakis et al., 2020).

Το Διεθνές Εμπόριο (ITR) αναφέρεται στις οικονομικές συνεργασίες μεταξύ δύο χωρών, εμπλέκοντας την ανταλλαγή αγαθών και υπηρεσιών, στοχεύοντας στην καλλιέργεια κλίματος ευημερίας και συνεργασίας μεταξύ τους. (Bawon et al., 2020). Επίσης, **η Παγκόσμια Τράπεζα, ορίζει ως Διεθνές Εμπόριο, το συνολικό ποσό των εισερχόμενων και εξερχόμενων αγαθών και υπηρεσιών, μετρούμενα ως μέρος του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (ΑΕΠ)** (worldbank, 2022). Στο παρακάτω διάγραμμα διαπιστώνουμε ότι και στο προηγούμενο, δηλαδή την αρνητική ετήσια μεταβολή του Διεθνούς εμπορίου συναρτήσει του ΑΕΠ κατά τα έτη 2009 και 2020, όταν δηλαδή ξέσπασαν οι δύο παγκόσμιες οικονομικές υφέσεις για διαφορετικούς λόγους η καθεμιά.

Διάγραμμα 4. Διεθνές Εμπόριο συναρτήσει του ΑΕΠ (2002-2022)

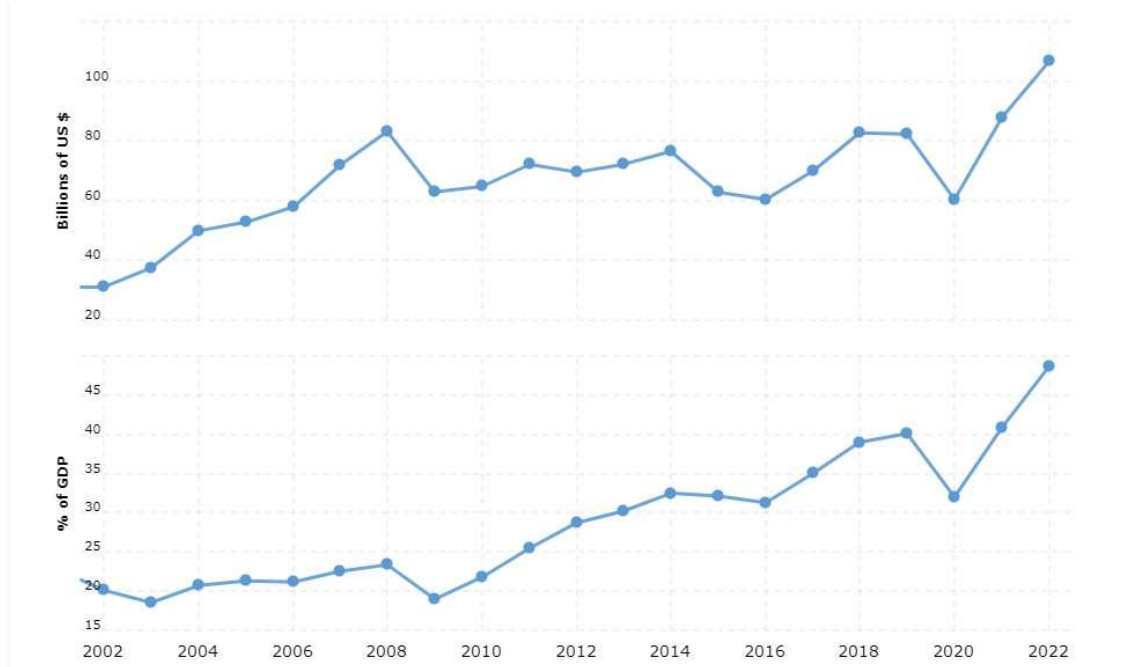

Πηγή: <https://www.macrotrends.net/countries/GRC/greece/trade-gdp-ratio>

- Ως **εξαγωγή** ορίζεται η μεταφορά αγαθών από το εγχώριο τελωνειακό χώρο στον αντίστοιχο τελωνειακό χώρο της χώρας προορισμού. Οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών αντιπροσωπεύουν την αξία όλων των αγαθών και άλλων υπηρεσιών της αγοράς που παρέχονται στον υπόλοιπο κόσμο. Περιλαμβάνουν την αξία των εμπορευμάτων, των φορτίων, της ασφάλισης, των μεταφορών, των ταξιδιών, των δικαιωμάτων εκμετάλλευσης, των τελών αδειών και άλλων υπηρεσιών, όπως υπηρεσίες επικοινωνίας, κατασκευές, χρηματοοικονομικές, πληροφορίες, επιχειρηματικές, προσωπικές και κρατικές υπηρεσίες. Εξαιρούν τις αποζημιώσεις των εργαζομένων και το εισόδημα από επενδύσεις (παλαιότερα ονομάζονταν υπηρεσίες

συντελεστών) και τις πληρωμές μεταβιβάσεων. Τα δεδομένα του παρακάτω διαγράμματος είναι σε τρέχοντα δολάρια ΗΠΑ.

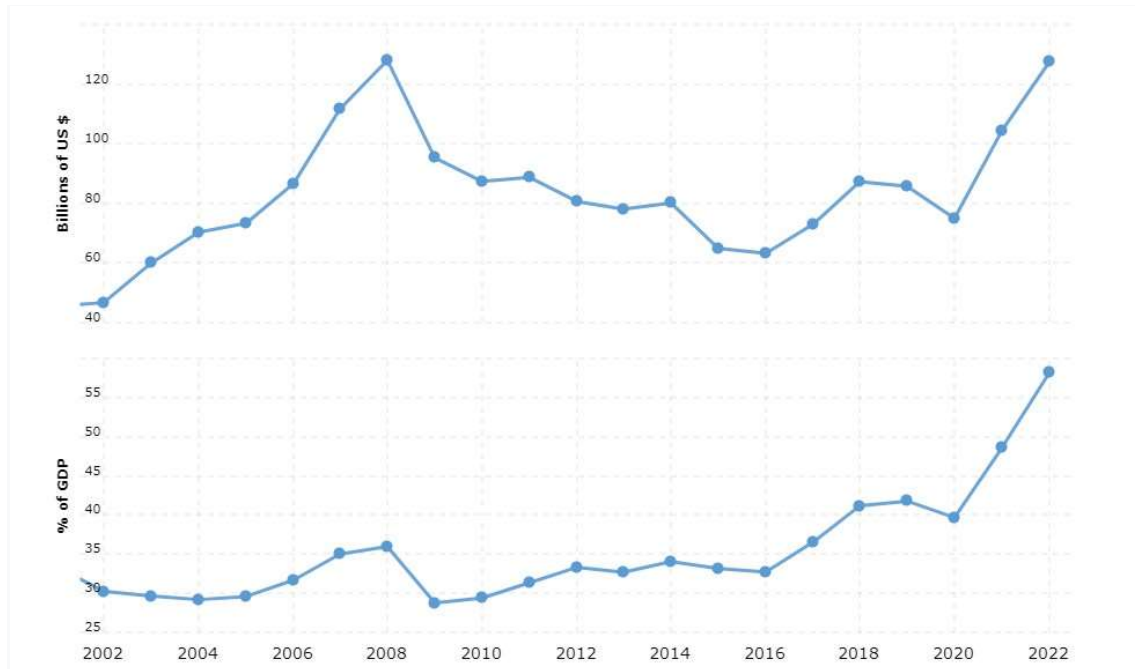
Διάγραμμα 5. Πορεία των εξαγωγών στην Ελλάδα την τελευταία 20ετία (2002-2022)

Πηγή: [Macrotrends | The Long Term Perspective on Markets](#)

- Αντίστροφα, ως **εισαγωγή** ορίζεται η δραστηριότητα εισόδου στον τελωνειακό χώρο της χώρας προορισμού αγαθών προερχόμενα από αντίστοιχη τελωνειακή αρχή στο εξωτερικό. Οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών αντιπροσωπεύουν την αξία όλων των αγαθών και άλλων υπηρεσιών της αγοράς που λαμβάνονται από τον υπόλοιπο κόσμο. Περιλαμβάνουν την αξία των εμπορευμάτων, των φορτίων, της ασφάλισης, των μεταφορών, των ταξιδιών, των δικαιωμάτων εκμετάλλευσης, των τελών αδειών και άλλων υπηρεσιών, όπως υπηρεσίες επικοινωνίας, κατασκευές, χρηματοοικονομικές, πληροφορίες, επιχειρηματικές, προσωπικές και κρατικές υπηρεσίες. Εξαιρούν τις αποζημιώσεις των εργαζομένων και το εισόδημα από επενδύσεις (παλαιότερα ονομάζονταν υπηρεσίες συντελεστών) και τις πληρωμές μεταβιβάσεων. Τα δεδομένα του παρακάτω διαγράμματος είναι σε τρέχοντα δολάρια ΗΠΑ.

Διάγραμμα 6. Πορεία των εισαγωγών στην Ελλάδα την τελευταία 20ετία (2002-2022)

Πηγή: [Macrotrends | The Long Term Perspective on Markets](#)

Γενικώς, το Διεθνές Εμπόριο είναι μία πολύ σημαντική διεργασία για ένα κράτος, καθώς χωρίς την εμπορική αλληλεπίδραση με άλλες χώρες, είναι αδύνατον να ανακαλύψει τις ανάγκες της (Diphayanna, 2018).

2.6. Ο πληθωρισμός επηρεάζει τις διεθνείς τουριστικές εισπράξεις

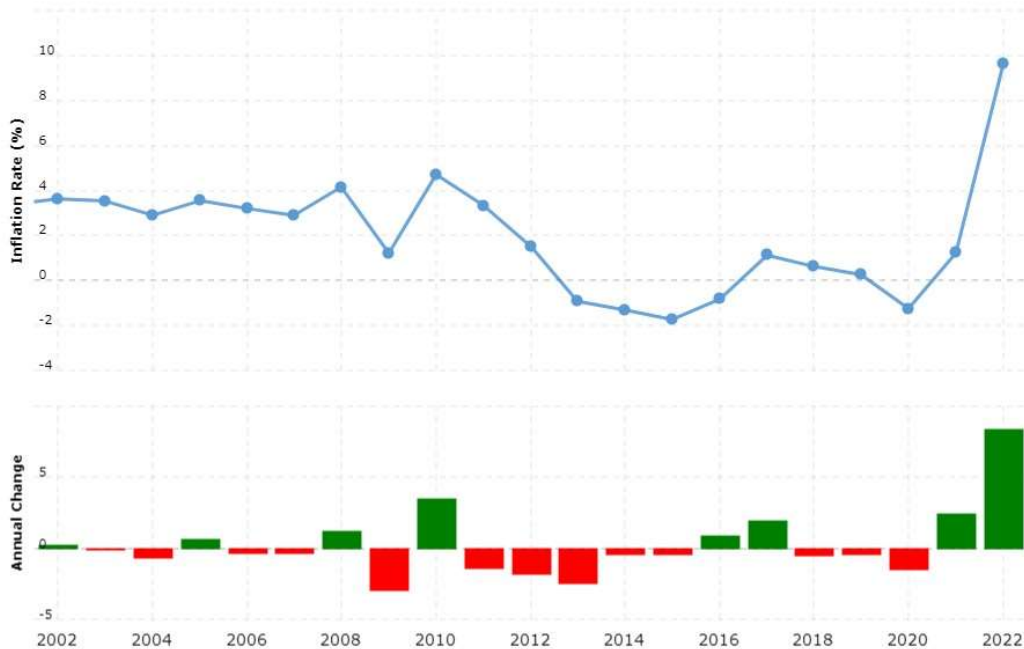
Ο πληθωρισμός αποτελεί ένα μακροοικονομικό φαινόμενο, κατά το οποίο για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα παρατηρείται συνεχής αύξηση του επιπέδου των τιμών των αγαθών και των συντελεστών παραγωγής. Το φαινόμενο του πληθωρισμού δύναται να επιφέρει τόσο θετικές όσο και αρνητικές επιδράσεις σε μια οικονομία. **Για την ελληνική οικονομία ο ιδανικός ρυθμός πληθωρισμού, όπως αυτός ορίζεται από την Κεντρική Τράπεζα της Ελλάδος, πρέπει να κυμαίνεται σταθερά στο 2%.** Τα πλεονεκτήματα που επωμίζεται η ελληνική οικονομία διατηρώντας έναν ρυθμό πληθωρισμού ίσο με 2% αφορούν κυρίως τη δημιουργία ενός κλίματος ασφάλειας και τη μείωση της αβεβαιότητας για το μέλλον.

Σε περίπτωση που ο ρυθμός πληθωρισμού ξεπεράσει το 2%, ή τον εκάστοτε επιδιωκόμενο ρυθμό για μια οικονομία, τότε οι συνέπειες επιβαρύνουν τόσο τους καταναλωτές όσο και τις επιχειρήσεις. Ο υπεραυξημένος πληθωρισμός έχει ως συνέπεια τη μείωση της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών, γεγονός που μπορεί να αποβεί ακόμα πιο επιζήμιο, σε περίπτωση που δεν σημειωθεί αντίστοιχη αύξηση στους μισθούς και τα ωρομίσθια. Από την άλλη, σε περίπτωση αποπληθωρισμού, δηλαδή σε ρυθμούς πληθωρισμού μικρότερους του 2% συνήθως παρατηρείται μια αδράνεια στις οικονομίες. Οι μειωμένες τιμές δημιουργούν προσδοκίες για περαιτέρω μείωση και επομένως οι καταναλωτές τείνουν να αναμένουν αυτές τις μειώσεις, με αποτέλεσμα να παρατηρείται μείωση στον όγκο των συναλλαγών της οικονομίας. Επιπλέον, σε περιόδους αποπληθωρισμού οι επενδύσεις καθίστανται λιγότερο ελκυστικές λόγω της χαμηλής απόδοσης που προσφέρουν. Γίνεται, λοιπόν, αντιληπτή η σημαντικότητα της σταθερότητας του ρυθμού πληθωρισμού για την εύρυθμη λειτουργία της εκάστοτε οικονομίας.

Στη συνέχεια, δεδομένων των παραπάνω πληροφοριών, εξετάζεται και αναλύεται η πορεία του ρυθμού πληθωρισμού στην Ελλάδα κατά την περίοδο της πανδημίας, δηλαδή από τα τέλη του 2019 και έπειτα. Λαμβάνοντας υπόψη το διάγραμμα που παρατίθεται παρακάτω, το οποίο απεικονίζει την πορεία του ρυθμού πληθωρισμού στην Ελλάδα την τελευταία 20ετία, γίνεται εύκολα αντιληπτό, ότι κατά την περίοδο της πανδημίας η ελληνική οικονομία βίωσε δύο σημαντικά φαινόμενα. Αφενός μεν τον αποπληθωρισμό, αφετέρου δε τον αυξημένο πληθωρισμό. Με την έλευση της πανδημίας και των πρωτόγνωρων αλλαγών με τις οποίες ήρθαν αντιμέτωπες οι οικονομίες των κρατών, παρατηρήθηκαν αποπληθωριστικές τάσεις τόσο στην Ελλάδα όσο και στην πλειονότητα των άλλων κρατών. Ωστόσο, συγκριτικά με το μέγεθος και τη διάρκεια του πληθωρισμού που ακολούθησε στη συνέχεια, ο εν λόγω αποπληθωρισμός τείνει να αποτελεί ελάχιστο σημασίας ζήτημα. Μία έρευνα της Τράπεζας Αποθεμάτων του Σαν Φρανσίσκο (Federal Reserve Bank of San Francisco), που δημοσιεύτηκε το Μάιο του 2020, με τίτλο «Coronavirus and the risk of deflation» εξετάζει το παραπάνω φαινόμενο του αποπληθωρισμού που παρατηρήθηκε παγκοσμίως με την έναρξη της πανδημίας. Λαμβάνοντας υπόψη ιστορικά δεδομένα του δείκτη τιμών καταναλωτή (CPI) για τέσσερα κράτη (Καναδάς, Γαλλία, Ιαπωνία, ΗΠΑ) καθώς και στατιστικά μοντέλα υπολογισμού πιθανοτήτων, η έρευνα οδηγείται στο συμπέρασμα ότι ο αποπληθωρισμός που σημειώθηκε οφείλεται κυρίως στο αρχικό σοκ που βίωσαν οι οικονομίες. Αυτός είναι και ο κύριος λόγος του μειωμένου ρυθμού και όγκου εμπορικών συναλλαγών αλλά και του μειωμένου ρυθμού επενδύσεων. Η έρευνα

υπογραμμίζει επίσης τη σχετικά μικρή πιθανότητα συνέχισης του φαινομένου του αποπληθωρισμού, το οποίο χαρακτηρίζεται ως περιστασιακό.

Διάγραμμα 7. Πορεία του πληθωρισμού στην Ελλάδα την τελευταία 20ετία (2002-2022)

Πηγή: www.macrotrends.net

Παρατηρώντας την εξέλιξη του πληθωρισμού μέσα από το παραπάνω διάγραμμα, επιβεβαιώνεται η πρόβλεψη της έρευνας για την ζωτικότητα του αποπληθωρισμού. Ωστόσο, αυτό που δεν αναφέρεται στην έρευνα είναι η τροπή που επρόκειτο να πάρει ο ρυθμός πληθωρισμού με το πέρας της μικρής αυτής περιόδου αποπληθωρισμού. Ήδη από τα μέσα του 2021 ο ρυθμός πληθωρισμού άρχισε να εντάσσεται σε μια ολοφάνερα ανοδική τροχιά, με αποτέλεσμα το ποσοστό του πληθωρισμού να κορυφωθεί στο 12%. Τα αίτια της απότομης αύξησης του ρυθμού πληθωρισμού αρκετά και αμφιλεγόμενα, δεδομένων των πρωτόγωνων καταστάσεων που προκάλεσε η πανδημία, ωστόσο δύναται με ασφάλεια να ειπωθούν ορισμένοι παράγοντες που αναμφισβήτητα φέρουν σημαντικό μερίδιο της παραπάνω εξέλιξης.

Μια εκ των βασικότερων αιτιών αποτελεί η αναστολή λειτουργίας πληθώρας επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων και εργοστασίων, με αποτέλεσμα να σημειωθεί έλλειψη σε αρκετά αγαθά. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την αυξανόμενη ζήτηση των καταναλωτών για αγαθά πρώτης ανάγκης οδήγησε σε σημαντική αύξηση των τιμών. Επιπλέον, η πολεμική συμπλοκή μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας φέρει επίσης μερίδιο στην αναφερόμενη αύξηση των τιμών, κυρίως λόγω της αύξησης της τιμής του πετρελαίου και των καυσίμων, τα οποία με τη σειρά τους αυξάνουν τόσο το κόστος παραγωγής των επιχειρήσεων όσο και το κόστος μεταφορών.

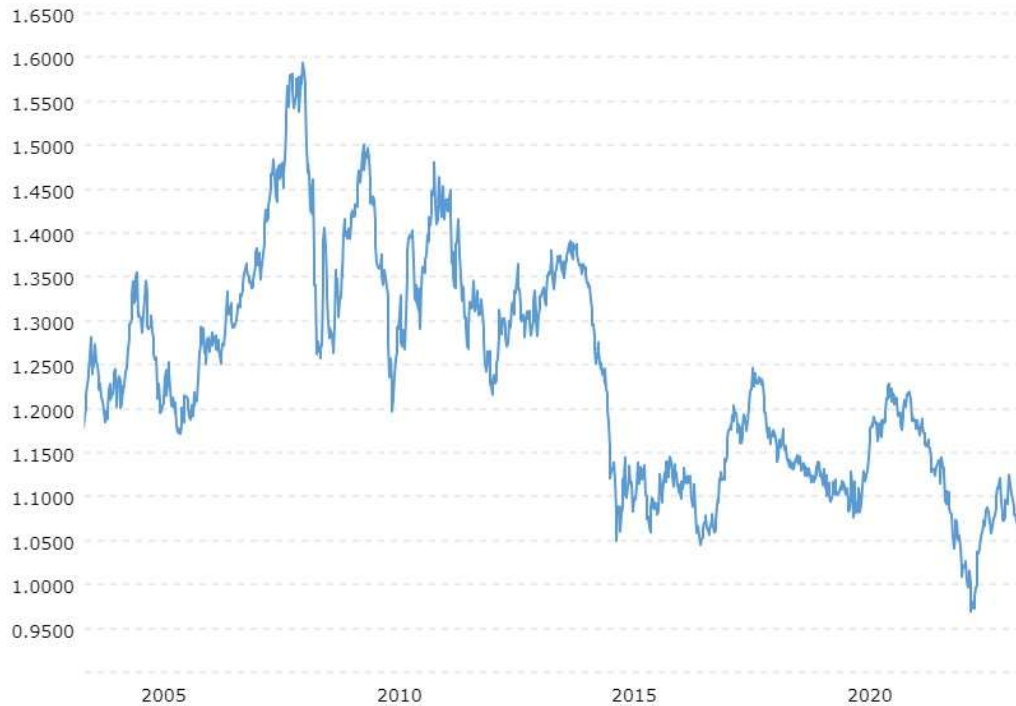
2.7. Η συναλλαγματική ισοτιμία επηρεάζει Διεθνείς Τουριστικές Εισπράξεις

Η συναλλαγματική ισοτιμία (ER), κοινώς γνωστή ως ισοτιμία συναλλάγματος, αντιπροσωπεύει το κόστος μιας μονάδας ξένου νομίσματος σε σχέση με το εγχώριο νόμισμα. Εναλλακτικά, μπορεί να εκφραστεί ως η αξία του εγχώριου νομίσματος σε σχέση με το ξένο νόμισμα. Για παράδειγμα, όταν εξετάζεται η συναλλαγματική ισοτιμία (ER) μεταξύ του Ευρώ (EUR) και του δολαρίου ΗΠΑ (USD), υποδηλώνει την τιμή ενός δολαρίου ΗΠΑ (USD) σε Ευρώ (EUR). Αντίθετα, μπορεί να γίνει κατανοητό ως η αποτίμηση ενός EUR έναντι ενός USD. Εάν η συναλλαγματική ισοτιμία ορίζεται ως η αξία ενός Ευρώ σε ξένο νόμισμα, μπορεί να διαμορφωθεί ως εξής: $E_{IDR/USD}$ = Ευρώ που απαιτείται για την αγορά 1 δολάριο ΗΠΑ (USD).

Η αύξηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας (δολαρίου έναντι ευρώ) αναμένεται να επηρεάσει την αύξηση των εισπράξεων από τον τουρισμό. **Η αύξηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας σημαίνει ότι η αξία του ευρώ υποτιμάται**, έτσι ώστε όταν οι τουρίστες ανταλλάσσουν δολάρια με ευρώ να λαμβάνουν μεγαλύτερο ποσό ευρώ.

Η σύνδεση του τουρισμού με τη συναλλαγματική ισοτιμία δεν είναι τραβηγμένη. Οι διεθνείς τουριστικές εισπράξεις αποτελούν σημαντικές πηγές κερδών σε ξένο συνάλλαγμα και συνδέονται σε μεγάλο βαθμό με τη συναλλαγματική ισοτιμία. Οι αλλαγές στις συναλλαγματικές ισοτιμίες επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τη τουριστική ζήτηση σε έναν προορισμό, καθώς οι αλλαγές στη συναλλαγματική ισοτιμία θα έχουν αντίκτυπο στη νομισματική αξία της χώρας προέλευσης. Οποιοσδήποτε προσαρμογές στη συναλλαγματική ισοτιμία θα προκαλέσουν ανατίμηση ή υποτίμηση του νομίσματος του τουρίστα, επηρεάζοντας το κόστος μεταφοράς και τις αποφάσεις του τουρίστα να επισκεφθεί τη χώρα. Έτσι, η συναλλαγματική ισοτιμία έχει αντίκτυπο στον αριθμό των επισκέψεων των τουριστών καθώς και στις τουριστικές εισπράξεις (Khadaroo J., & Seetanaah B., 2008). Οι λιγότερο ευέλικτες συναλλαγματικές ισοτιμίες υποτίθεται ότι θα προωθήσουν την παγκόσμια ανταλλαγή και τον τουρισμό μειώνοντας την ευπάθεια στις παγκόσμιες συναλλαγές, εξαλείφοντας το κόστος συναλλάγματος και διευρύνοντας τη διαφάνεια της αγοράς. Επιπλέον, η συναλλαγματική ισοτιμία μιμείται τη σχετική διαφορά τιμής (καθώς επηρεάζει το παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον, την αγοραστική δύναμη και τον συνολικό πλούτο των τουριστών), για την οποία οι τουρίστες δεν έχουν επαρκείς πληροφορίες, καθώς κάνουν εκ των προτέρων ταξιδιωτικές ρυθμίσεις στο δικό τους νόμισμα πριν φύγουν από τη χώρα τους. Με αυτόν τον τρόπο, τα καθεστώτα συναλλαγματικών ισοτιμιών χαμηλής αβεβαιότητας θα μπορούσαν να προωθήσουν τις διεθνείς τουριστικές ροές (Stabler M. Et al, 2009) που με τη σειρά τους επιταχύνουν τη διαδικασία ανάπτυξης μέσω των άμεσων ξένων επενδύσεων και της παγκοσμιοποίησης (Fahimi A. et al, 2018).

Διάγραμμα 8. Συναλλαγματική Ισοτιμία Ευρώ-Δολαρίου (2002-2022)

Πηγή: [Macrotrends | The Long Term Perspective on Markets](#)

Επίσης, στο παρακάτω πίνακα φαίνεται η ετήσια μεταβολή της συναλλαγματικής ισοτιμίας, καθώς επίσης και οι τιμές ανοίγματος και κλεισίματος για την χρονική περίοδο: 2002-2022.

Πίνακας 1. Συναλλαγματική Ισοτιμία EUR-USD, ετήσια ιστορικά στοιχεία.

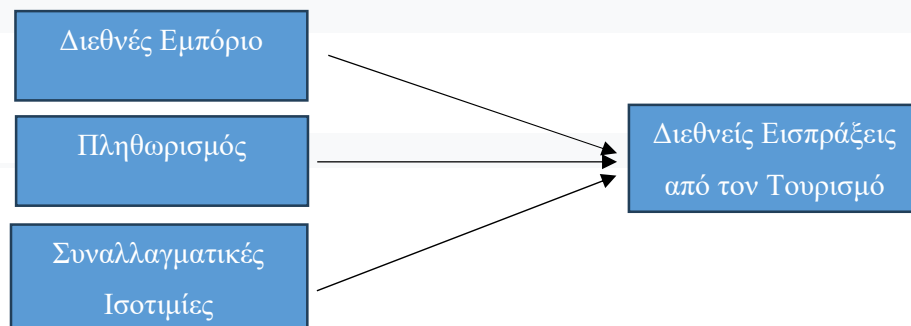
EUR USD - Historical Annual Data						
Year	Average Closing Price	Year Open	Year High	Year Low	Year Close	Annual % Change
2023	1.08	1.07	1.12	1.05	1.09	1.98%
2022	1.05	1.14	1.15	0.96	1.07	-5.66%
2021	1.18	1.21	1.23	1.12	1.14	-6.92%
2020	1.14	1.12	1.23	1.07	1.22	8.86%
2019	1.12	1.15	1.15	1.09	1.12	-2.26%
2018	1.18	1.20	1.25	1.12	1.15	-4.36%
2017	1.13	1.05	1.20	1.04	1.20	14.15%
2016	1.11	1.09	1.15	1.04	1.05	-3.18%
2015	1.11	1.20	1.20	1.05	1.09	-10.21%
2014	1.33	1.37	1.39	1.21	1.21	-12.02%
2013	1.33	1.32	1.38	1.28	1.38	4.26%
2012	1.29	1.30	1.35	1.21	1.32	1.92%
2011	1.39	1.34	1.48	1.29	1.29	-3.20%
2010	1.33	1.44	1.45	1.19	1.34	-6.66%
2009	1.39	1.39	1.51	1.25	1.43	2.47%
2008	1.47	1.47	1.60	1.25	1.40	-4.19%
2007	1.37	1.32	1.49	1.29	1.46	10.52%
2006	1.26	1.20	1.33	1.18	1.32	11.43%
2005	1.24	1.35	1.35	1.17	1.18	-12.59%
2004	1.24	1.26	1.36	1.18	1.36	7.61%
2003	1.13	1.04	1.26	1.04	1.26	20.09%
2002	0.95	0.90	1.05	0.86	1.05	17.86%
2001	0.90	0.95	0.96	0.84	0.89	-5.56%

Πηγή: [Macrotrends | The Long Term Perspective on Markets](#)

3. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

3.1 Ανάπτυξη υποθέσεων

Με βάση θεωρητικές και εμπειρικές μελέτες, αναπτύσσεται ένα εννοιολογικό πλαίσιο στο οποίο βασίζεται η έρευνα, που δείχνει τη σχέση μεταξύ των εξωγενών μεταβλητών με τις αντίστοιχες ενδογενείς μεταβλητές. Οι ενδογενείς μεταβλητές αυτής της μελέτης είναι η Διεθνής Εισπράξεις από τον Τουρισμό, ενώ οι εξωγενείς μεταβλητές περιλαμβάνουν το Διεθνές Εμπόριο, τον Πληθωρισμό και τις Συναλλαγματικές Ισοτιμίες. Συνεπώς στο παρακάτω σχήμα, απεικονίζεται η σχέση επιρροής μεταξύ των μεταβλητών αυτής της μελέτης.

Πίνακας 2. Εννοιολογικό πλαίσιο υποθέσεων

ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ:

H1: Το Διεθνές Εμπόριο αναμένεται να επηρεάσει θετικά ή αρνητικά τις Διεθνείς τουριστικές εισπράξεις.

Η εμπειρική βιβλιογραφία για τη συγκεκριμένη αλληλεπίδραση είναι ευρέως εδραιωμένη και διερευνά διάφορες πτυχές της παραπάνω συσχέτισης. Με βάση το θέμα των άρθρων, μπορούμε να παραθέσουμε δύο πιθανές ταξινομήσεις. Η μεν πρώτη ερευνά εξετάζει τους δεσμούς μεταξύ

αυτών των δύο μεταβλητών. Για παράδειγμα, οι Kulendran και Wilson (2000) διερευνούν τη συσχέτιση μεταξύ της διεθνούς ταξιδιωτικής ροής και του διεθνούς εμπορίου στην περίπτωση της Αυστραλίας. Η μελέτη επικεντρώθηκε κυρίως στους τέσσερις μεγάλους εμπορικούς εταίρους της Αυστραλίας, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι το διεθνές εμπόριο έδωσε ώθηση στον διεθνή τουρισμό. Η αντίστροφη συσχέτιση μεταξύ αυτών των δύο μεταβλητών παρατηρήθηκε επίσης στην εν λόγω μελέτη. Ομοίως, χρησιμοποιώντας δεδομένα από την Σιγκαπούρη, οι Khan et al. (2005) παρατήρησαν επίσης παρόμοια αποτελέσματα. Επιπροσθέτως, οι Shan και Wilson (2001) χρησιμοποιώντας δεδομένα από την Κίνα και οι Santana-Gallego et al. (2011) αντλώντας στοιχεία από τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, κατέληξαν σε παρεμφερή αποτελέσματα.

Η δεύτερη γραμμή σκέψης τονίζει την έννοια ότι «το διεθνές εμπόριο προκαλεί τουριστική άνθηση». Αυτή η σειρά βιβλιογραφίας υποστηρίζει ότι τα επιτυχημένα επαγγελματικά ταξίδια και ο εντοπισμός επιχειρηματικών ευκαιριών μέσω της εκμετάλλευσης του ελεύθερου χρόνου, θα μπορούσε να διευκολύνει το διεθνές εμπόριο γενικότερα. Πολλές μελέτες το προτείνουν, το εξετάζουν εμπειρικά και τελικά αποδέχονται την συγκεκριμένη αλληλοσυσχέτιση (Eilat and Einav, 2004, Goh and Law, 2003, Oh et al., 1995, Santana-Gallego et al., 2010).

Σε μια ακόμη μελέτη, ο Naseem S. (2021) καταλήγει στο συμπέρασμα ότι μακροπρόθεσμα, οι τουριστικές εισπράξεις, ο αριθμός των τουριστικών αφίξεων και οι συνολικές δαπάνες έχουν ισχυρή θετική σχέση με την οικονομική ανάπτυξη. Η μελέτη εξέτασε εμπειρικά τα δεδομένα από τη Σαουδική Αραβία και επικύρωσε τη δημοφιλή υπόθεση ότι ο τουρισμός οδηγεί σε οικονομική ανάπτυξη στη χώρα.

H2: Ο πληθωρισμός αναμένεται να επηρεάσει θετικά ή αρνητικά τις Διεθνείς τουριστικές εισπράξεις.

Μελετώντας τα δεδομένα μιας πολύ μεγαλύτερης οικονομίας, όπως αυτής της Ασίας, αξίζει να σημειώσουμε ότι πριν από την πανδημία COVID-19, 128,7 εκατομμύρια διεθνείς αφίξεις τουριστών το 2018 δημιούργησαν 121 δισεκατομμύρια ευρώ σε έσοδα από τον τουρισμό για τη Νοτιοανατολική Ασία (UNWTO, 2019), συνεισφέροντας έτσι 12,6% στην οικονομία και 12,2% στη συνολική απασχόληση στην περιοχή (WTTC, 2019).

Ωστόσο, η αύξηση αυτή των εσόδων από τον διεθνή τουρισμό μπορεί να οδηγήσει στην άνοδο του πληθωρισμού, ο οποίος μετατοπίζεται και επηρεάζει αρνητικά τη σταθερή μακροοικονομία και τη διαβίωση των κατοίκων στη Νοτιοανατολική Ασία.

Επιπροσθέτως, στις αναπτυσσόμενες χώρες, ο πληθωρισμός παίζει σημαντικό ρόλο στον καθορισμό της ζήτησης για τον τουρισμό. Οι τιμές και οι παγκόσμιες οικονομικές τάσεις είναι οι κύριοι εσωτερικοί και εξωτερικοί παράγοντες που επηρεάζουν τα διεθνή ταξίδια (Parvin, 2022). Η ελαστικότητα της ζήτησης ως προς την τιμή δείχνει πόσο δυσμενώς το αυξανόμενο κόστος ταξιδιού συσχετίζεται πάντα με τη ζήτηση ταξιδιού. Οι Hanafiah and Harun (2010) υποστηρίζουν ότι υπάρχει αντίστροφη σχέση μεταξύ του αριθμού των επισκεπτών και του πληθωρισμού.

Η έρευνα των Arbel και Strebel από το 1980 μπορεί να θεωρηθεί ως η πρώτη που χρησιμοποίησε την ανάλυση παλινδρόμησης για τη διερεύνηση των δεσμών μεταξύ του πληθωρισμού και της τουριστικής ζήτησης καθώς επίσης και των συσχετισμών μεταξύ του πληθωρισμού και των τιμών των ξενοδοχείων, των ποσοστών πληρότητας και της συνεπακόλουθης κερδοφορίας. Σύμφωνα με έρευνα από τον Coltman (1989), η ανάπτυξη του τουριστικού τομέα θα είχε ως αποτέλεσμα υψηλότερα έξοδα διαβίωσης για τους πολίτες ορισμένων πόλεων. Σύμφωνα με τους Gee et al. (1997), υπογραμμίστηκε ότι καθώς η

τουριστική βιομηχανία αναπτύχθηκε, το κόστος γης θα αυξανόταν και θα συνέβαλε σημαντικά στην άνοδο του πληθωρισμού.

H3: Η συναλλαγματική ισοτιμία Ευρώ-Δολαρίου αναμένεται να έχει θετική η αρνητική επίδραση στις Διεθνείς τουριστικές εισπράξεις.

Οι επιπτώσεις της συναλλαγματικής ισοτιμίας στην τουριστική ανάπτυξη μπορεί να διαφέρουν ανά χώρα, ανά επικράτεια και εντός της τουριστικής δικαιοδοσίας σύμφωνα με τον Ehigiamusoe K. U. (2021). Η πραγματική και ονομαστική ανατίμηση του νομίσματος οδηγεί σε αρνητικές επιπτώσεις στην τουριστική ανάπτυξη μιας χώρας [Alleyne L. D., Okey O. O., & Moore W. (2021)]. Επιπροσθέτως, η συναλλαγματική ισοτιμία έχει ασύμμετρη επίδραση στον τουρισμό και στην τουριστική ανάπτυξη σε αναπτυσσόμενες χώρες όπως η Ινδία, το Μπαγκλαντές, το Πακιστάν και το Νεπάλ βραχυπρόθεσμα [Munir K., & Iftikhar M. (2021)].

Οι Boskurt et al. (2021) εφάρμοσαν την προσέγγιση δυναμικών κοινών συσχετισμένων επιδράσεων (DCCE) στη μελέτη τους σχετικά με τις κρίσεις ζήτησης και συναλλαγματικών ισοτιμιών στην τουριστική ανάπτυξη και κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι επιπτώσεις των διαταραχών της συναλλαγματικής ισοτιμίας είναι προσωρινές στην τουριστική ανάπτυξη.

Σε μία παρόμοια μελέτη, ο Chi J. (2020. a), για να εξετάσει την ανταπόκριση της τουριστικής ζήτησης στις διακυμάνσεις των συναλλαγματικών ισοτιμιών στη Νότια Κορέα, χρησιμοποίησε το μοντέλο ARDL και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι τουρίστες είναι ευαίσθητοι στην ανατίμηση του Κορεατικού Γουόν, ενώ δεν είναι ευαίσθητοι στην υποτίμησή του. Τα ευρήματα αυτής της μελέτης υποδηλώνουν ότι οι ξένοι επισκέπτες στην Κορέα αποστρέφονται τις ζημιές και με την αύξηση ή τη μείωση της αστάθειας της συναλλαγματικής ισοτιμίας τείνουν να επηρεάζουν την τουριστική ζήτηση με ασύμμετρο τρόπο.

Οι Dogru et al.(2019) χρησιμοποιώντας επίσης την προσέγγιση ARDL, με σκοπό να εξετάσουν το εμπορικό ισοζύγιο και τη συναλλαγματική ισοτιμία λαμβάνοντας στοιχεία από την τουριστική ανάπτυξη. Η μελέτη κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η υποτίμηση και η ανατίμηση του δολαρίου ΗΠΑ επηρεάζει τον διμερή τουρισμό με τον Καναδά, το Μεξικό και το Ηνωμένο Βασίλειο (Ηνωμένο Βασίλειο). Η μελέτη κατέληξε επίσης στο συμπέρασμα ότι μακροπρόθεσμα η ανατίμηση του δολαρίου ΗΠΑ επηρεάζει αρνητικά το τουριστικό εμπορικό ισοζύγιο με τον Καναδά και το Ηνωμένο Βασίλειο, ενώ δεν επηρεάζει την τουριστική ανάπτυξη με το Μεξικό μακροπρόθεσμα.

Σαν τελευταία μελέτη, θα εστιάσουμε σε αυτή των Harvey et al. (2013) εφαρμόζοντας την προσέγγιση δοκιμής ορίων στη μοντελοποίηση συνολοκλήρωσης και διόρθωσης σφαλμάτων για να εξεταστεί εάν η τουριστική ανάπτυξη και η συναλλαγματική ισοτιμία προάγουν την οικονομική ανάπτυξη στο Μπρουνέι Νταρουσαλάμ, την Ινδονησία, τη Μαλαισία και τις Φιλιππίνες. Η μελέτη αποκάλυψε ότι οι Φιλιππίνες είναι η μόνη χώρα που έχει θετικό μακροπρόθεσμο και βραχυπρόθεσμο αντίκτυπο από την τουριστική βιομηχανία και τη συναλλαγματική ισοτιμία.

3.2 Μεθοδολογία της έρευνας

Αυτή η έρευνα υιοθετεί μια ποσοτική προσέγγιση, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στον έλεγχο των ερευνητικών μεταβλητών μέσω αριθμητικών δεδομένων ή στατιστικών διαδικασιών για την τελική ανάλυση των δεδομένων (Sugiyono, 2016). Το είδος των δεδομένων για τη συγκεκριμένη μελέτη περιλαμβάνει δευτερεύοντα δεδομένα, τα οποία λαμβάνονται από επίσημους ιστότοπους υπό μορφή ετήσιων στοιχείων από το 2002-2022.

Πίνακας 3. Λειτουργικός Ορισμός Μεταβλητών

Μεταβλητή	Λειτουργικός Ορισμός	Πηγή	Μονάδα Μέτρησης
Διεθνείς Εισπράξεις από τον Τουρισμό (TR)	Σύνολο κρατικών εισπράξεων με βάση Διεθνείς τουριστικές δαπάνες		EUR
Διεθνές Εμπόριο (ITR)	Αριθμός διεθνούς εμπορίου σε σχέση με τις υπηρεσίες διεθνών μεταφορών		%
Πληθωρισμός (IN)	Αλλαγή τιμής σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο με βάση τον Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (CPI)	Macrotrends Data Download	%
Συναλλαγματικές Ισοτιμίες (ER)	Δολάριο έναντι του εγχώριου νομίσματος	Macrotrends The Long-Term Perspective on Markets	EUR

Πηγή: Δευτερογενή στοιχεία, επεξεργασμένα από τον συγγραφέα

Η τεχνική ανάλυσης που χρησιμοποιείται σε αυτή τη μελέτη είναι η πολλαπλή γραμμική παλινδρόμηση. Η πολλαπλή γραμμική παλινδρόμηση χρησιμοποιείται για τον εμπειρικό έλεγχο της ικανότητας πρόβλεψης των εξωγενών μεταβλητών του δείγματος (Διεθνές Εμπόριο, Πληθωρισμός και Συναλλαγματικές Ισοτιμίες) σε σύγκριση με την αντίστοιχη ενδογενής μεταβλητή (Διεθνείς Εισπράξεις από τον Τουρισμό). Η προγνωστική αυτή ικανότητα φαίνεται από την τιμή του συντελεστή σε κάθε αντίστοιχη εξωγενή μεταβλητή.

Η εξίσωση του μοντέλου παλινδρόμησης (1), περιγράφεται ως ακολούθως:

$$TR_i = \beta_1 + \beta_2 ITR_i - \beta_3 IN_i - \beta_4 ER_i + \varepsilon_i \quad (1)$$

όπου:

TR= Διεθνείς Εισπράξεις από τον Τουρισμό

ITR= Διεθνές Εμπόριο

IN= Πληθωρισμός

ER= Συναλλαγματικές Ισοτιμίες

b_1 = Σταθερή τιμή

$b_{2,3,4,5}$ = Μεταβλητοί Συντελεστές Παλινδρόμησης

i= Ερευνητική Μονάδα

e= Στοιχείο σφάλματος

Στη συνέχεια, παραθέτουμε το δείγμα της έρευνας, στο οποίο αποτυπώνονται οι ερευνητικές τιμές και η επεξεργασία αυτών:

Πίνακας 4. Πρωτογενή Στατιστικά Στοιχεία

<i>date</i>	<i>International Tourism Receipts(trillions)</i>	<i>(ln)TR</i>	<i>ITR</i>	<i>IN</i>	<i>(ln)ER</i>	<i>ER</i>
31/12/2001	9,22	2,22	0,11	0,03	-0,12	0,89
31/12/2002	10,01	2,30	0,10	0,04	0,05	1,05
31/12/2003	10,85	2,38	0,11	0,04	0,23	1,26
31/12/2004	12,82	2,55	0,08	0,03	0,31	1,36
31/12/2005	13,46	2,60	0,08	0,04	0,17	1,18
31/12/2006	14,50	2,67	0,11	0,03	0,28	1,32
31/12/2007	15,68	2,75	0,12	0,03	0,38	1,46
31/12/2008	17,61	2,87	0,13	0,04	0,34	1,40
31/12/2009	16,04	2,77	0,10	0,01	0,36	1,43
31/12/2010	13,86	2,63	0,08	0,05	0,29	1,34
31/12/2011	16,27	2,79	0,06	0,03	0,25	1,29
31/12/2012	14,67	2,69	0,05	0,02	0,28	1,32
31/12/2013	17,43	2,86	0,02	-0,01	0,32	1,38
31/12/2014	19,49	2,97	0,02	-0,01	0,19	1,21
31/12/2015	17,55	2,86	0,01	-0,02	0,09	1,09
31/12/2016	16,81	2,82	0,01	-0,01	0,05	1,05
31/12/2017	19,14	2,95	0,02	0,01	0,18	1,20
31/12/2018	21,59	3,07	0,02	0,01	0,14	1,15
31/12/2019	23,00	3,14	0,02	0,00	0,11	1,12
31/12/2020	6,19	1,82	0,08	-0,01	0,20	1,22

3.3 Αποτελέσματα και συζήτηση αποτελεσμάτων

Με βάση τα στατιστικά στοιχεία του προηγούμενου «Πίνακα 4», που αφορά τις διεθνείς τουριστικές εισπράξεις, το διεθνές εμπόριο, τον πληθωρισμό και τις συναλλαγματικές ισοτιμίες, παρουσιάζονται στον παρακάτω «Πίνακα 2», τα περιγραφικά στατιστικά αποτελέσματα με στόχο την παροχή μιας επισκόπησης των δεδομένων. Πιο συγκεκριμένα παραθέτουμε, την μέση τιμή, την μεσαία τιμή, την μέγιστη τιμή, την ελάχιστη τιμή και την τυπική απόκλιση.

Πίνακας 5. Περιγραφική Στατιστική

Average	TR (trillions)	(ln)TR	ITR	IN	ER	ln (ER)
Average	15,31	2,73	0,06573	0,02	1,24	0,21
Middle Value	15,86	2,76	0,07648	0,02	1,24	0,23
Maximum	23,00	3,14	0,12607	0,05	1,46	0,38
Minimum	6,19	1,82	0,01023	0,02	0,89	-0,12
Std. Deviasi	4,17	0,31	0,04154	0,02	0,15	0,13
N	20	20	20	20	20	20

Πηγή: Δευτερογενά στοιχεία, επεξεργασμένα

Στην παραπάνω «Πίνακα «5» αποτυπώνονται τα στατιστικά μεγέθη των 20 παρατηρήσεων του δείγματος. Πιο συγκεκριμένα, η ενδογενής μεταβλητή, δηλαδή αυτή των Διεθνών Τουριστικών Εισπράξεων (TR) έχει μέγιστη τιμή 23 trillions (3,14) , ελάχιστη τιμή 6,19 trillions (1,82), μέση τιμή 15,31 trillions (2,73), τυπική απόκλιση 4,17 trillions μικρότερη από την αντίστοιχη μέση τιμή, γεγονός που σημαίνει ότι οι Διεθνείς Τουριστικές Εισπράξεις (TR) έχουν μικρή διασπορά. Ο πληθωρισμός (IN) έχει μέγιστη τιμή 5% και ελάχιστη 2%. Η άλλη εξωγενής μεταβλητή, αυτού του Διεθνές Εμπορίου (ITR) έχει μέγιστη τιμή 12,61% και ελάχιστη 1,02% Τέλος, η συναλλαγματική ισοτιμία (EUR-USD) έχει μέγιστη τιμή 1,46 και ελάχιστη 0,89. Τέλος, κάθε εξωγενής μεταβλητή παρουσιάζει μία μικρή κατανομή, με τυπική απόκλιση μικρότερη από το μέσο όρο.

4. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ

Αφού συλλέξουμε τα δεδομένα και επιλέξουμε τις αντίστοιχες μεταβλητές, θα πρέπει να διεξαγάγουμε στατιστική ανάλυση για να εξετάσουμε τις σχέσεις μεταξύ αυτών των μεταβλητών. Μερικές από τις μεθόδους που μπορεί να χρησιμοποιηθούν περιλαμβάνουν την ανάλυση συσχέτισης και την προσαρμογή μοντέλων, όπως η γραμμική παλινδρόμηση. Στόχος είναι να κατανοήσουμε την επίδραση των ανεξάρτητων μεταβλητών στις εξαρτημένες μεταβλητές, καθώς και να αξιολογήσουμε τη σημαντικότητα και την απόδοση των μοντέλων που θα κατασκευάσουμε. Για την ανάλυση των δεδομένων **χρησιμοποιούμε το στατιστικό πακέτο R**, το οποίο μας υποστηρίζει στον υπολογισμό των ελέγχων, στην εξαγωγή συμπερασμάτων, καθώς και στην απεικόνιση των αποτελεσμάτων μέσω διαγραμμάτων.

```
> full_model4 <- lm(log(International_Tourism_Receipts) ~ ITR + IN + log(ER), data = data)
> summary(full_model4)
```

```
Call:
lm(formula = log(International_Tourism_Receipts) ~ ITR + IN + log(ER), data = data)
```

```
Residuals:
    Min       1Q   Median       3Q      Max
-0.62643 -0.12749  0.02134  0.15619  0.37724
```

```
Coefficients:
            Estimate Std. Error t value Pr(>|t|)
(Intercept)  2.8592     0.1314   21.756 2.6e-13 ***
ITR          -6.8274     2.1051   -3.243 0.00509 **
IN           5.0752     4.0102    1.266 0.22378
log(ER)      0.9408     0.4714    1.996 0.06329 .
---

```

```
Signif. codes:  0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1
```

```
Residual standard error: 0.2472 on 16 degrees of freedom
Multiple R-squared:  0.4762, Adjusted R-squared:  0.378
F-statistic: 4.849 on 3 and 16 DF, p-value: 0.01381
```

Το μοντέλο γραμμικής παλινδρόμησης που δημιουργήθηκε προβλέπει τα διεθνή τουριστικά έσοδα με βάση τρεις μεταβλητές:

- ITR, όπου ITR είναι οι διεθνείς τουριστικές αφίξεις
- IN, όπου IN είναι οι διεθνείς πληθωριστικές πιέσεις και
- Log (ER), όπου log (ER) είναι η λογαριθμική μεταβλητή του συναλλαγματικού ισοτιμίας.

Τα αποτελέσματα δείχνουν τις εκτιμήσεις (Estimate), τα σφάλματα σφάλματα (Std. Error), τα t-values και τις p-values για κάθε συντελεστή. Με βάση τα σημεία στις εκτιμήσεις, μπορούμε να πούμε τα εξής:

- Ο σταθερός όρος (Intercept) είναι στατιστικά σημαντικός με p-value πολύ κοντά στο μηδέν, υποδεικνύοντας ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ των μεταβλητών.
- Ο συντελεστής για τις διεθνείς τουριστικές αφίξεις (ITR) είναι στατιστικά σημαντικός (p-value = 0.00509), υποδεικνύοντας ότι υπάρχει σημαντική συσχέτιση μεταξύ των διεθνών τουριστικών αφίξεων και των διεθνών τουριστικών εσόδων. **Συνεπώς, επαληθεύεται η αρχική υπόθεση H1.**
- Ο συντελεστής για τις πληθωριστικές πιέσεις (IN) δεν είναι στατιστικά σημαντικός (p-value = 0.22378), υποδεικνύοντας ότι η σχέση μεταξύ των πληθωριστικών πιέσεων και των διεθνών τουριστικών εσόδων δεν είναι σημαντική. **Συνεπώς, δεν επαληθεύεται η αρχική υπόθεση H2.**
- Ο συντελεστής για τη λογαριθμική συναλλαγματική ισοτιμία ($\log(ER)$) δεν είναι στατιστικά σημαντικός σε επίπεδο σημαντικότητας 0.05 (p-value = 0.06329), υποδεικνύοντας ότι δεν υπάρχει τάση στη σχέση μεταξύ της συναλλαγματικής ισοτιμίας και των διεθνών τουριστικών εσόδων. **Συνεπώς, δεν επαληθεύεται η αρχική υπόθεση H3.**

4.1 Συμπεράσματα

Επειδή δύο από τις τρεις αρχικές υποθέσεις δεν επαληθεύονται, το αρχικό μας μοντέλο δεν έχει καλή προσαρμοστικότητα, συνεπώς θα πρέπει να «κατασκευάσουμε» ένα νέο μοντέλο, το οποίο να επαληθεύει τις αρχικές υποθέσεις με τα ήδη υπάρχοντα ερευνητικά δεδομένα.

4.2 Διορθωμένο μοντέλο

Σε αυτό το σημείο, θέλοντας δώσουμε στατιστική σημαντικότητα στις μεταβλητές, δημιουργήσαμε ένα νέο μοντέλο, διορθωμένο, το οποίο με τα ίδια δεδομένα, έδωσε εμφανώς πολύ καλύτερα αποτελέσματα. Το μοντέλο και η ανάλυση του φαίνονται παρακάτω:

```
> full_model3 <- lm(log(International_Tourism_Receipts) ~ log(ITR) + IN +  
log(ER), data = data)  
> summary(full_model3)
```

```
Call:  
lm(formula = log(International_Tourism_Receipts) ~ log(ITR) +  
IN + log(ER), data = data)
```

```
Residuals:  
    Min       1Q   Median       3Q      Max  
-0.40449 -0.11818 -0.03466  0.13892  0.31986
```

```
Coefficients:  
            Estimate Std. Error t value Pr(>|t|)  
(Intercept)  0.98852    0.36069   2.741 0.014509 *  
log(ITR)     -0.43282    0.09169  -4.720 0.000231 ***  
IN           8.92703    3.63180   2.458 0.025756 *  
log(ER)      1.18176    0.40137   2.944 0.009522 **
```

```
---  
Signif. codes:  0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1
```

```
Residual standard error: 0.2057 on 16 degrees of freedom  
Multiple R-squared:  0.6372, Adjusted R-squared:  0.5691  
F-statistic: 9.366 on 3 and 16 DF, p-value: 0.0008251
```

Το νέο μοντέλο φαίνεται να έχει βελτιωθεί σημαντικά σε σύγκριση με τα προηγούμενα, όπως μαρτυράνε και τα αποτελέσματα του στατιστικού ελέγχου:

Το προσαρμοσμένο R-τετράγωνο (Adjusted R-squared) έχει αυξηθεί σε 0.5691, προτείνοντας ότι περίπου το 56.91% της διακύμανσης στα $\log(\text{International_Tourism_Receipts})$ μπορεί να εξηγηθεί από τις μεταβλητές $\log(\text{ITR})$, IN , και $\log(\text{ER})$ σε αυτό το μοντέλο.

Ο F-στατιστικός είναι 9.366, με p-value που είναι πολύ μικρότερο από το επιλεγμένο επίπεδο σημαντικότητας 0.05. Αυτό υποδεικνύει ότι τουλάχιστον μία από τις ανεξάρτητες μεταβλητές έχει στατιστικά σημαντική επίδραση στις διεθνείς τουριστικές αποδείξεις.

Οι συντελεστές των μεταβλητών $\log(\text{ITR})$, IN , και $\log(\text{ER})$ είναι όλοι στατιστικά σημαντικοί στο επίπεδο σημαντικότητας 0.05, καθώς οι τιμές p-value για αυτές τις μεταβλητές είναι πολύ μικρότερες από αυτό το κατώφλι.

Συνολικά, το νέο μοντέλο φαίνεται να παρέχει καλύτερη προσαρμογή στα δεδομένα σας και να εξηγεί καλύτερα τις διεθνείς τουριστικές αποδείξεις.

Ας ερμηνεύσουμε τα εκτιμώμενα σταθερά στο νέο μοντέλο:

- **(Intercept):** Αυτός είναι ο συντελεστής του σταθερού όρου. Όταν οι τιμές των μεταβλητών $\log(\text{ITR})$, IN , και $\log(\text{ER})$ είναι μηδέν, το αναμενόμενο λογάριθμο των διεθνών τουριστικών αποδείξεων είναι περίπου 0.989, αν και αυτό μπορεί να μην έχει πρακτικό νόημα.
- **$\log(\text{ITR})$:** Αυτός ο συντελεστής δείχνει τη σχέση μεταξύ των διεθνών τουριστικών αποδείξεων και του λογαρίθμου του διεθνούς εμπορίου. Ένας αυξημένος λογάριθμος του διεθνούς εμπορίου σχετίζεται με μείωση του λογαρίθμου των διεθνών τουριστικών αποδείξεων, κατά περίπου 0.433 μονάδες, όταν οι άλλες μεταβλητές παραμένουν σταθερές.
- **IN :** Αυτός ο συντελεστής αντιπροσωπεύει τη σχέση μεταξύ των διεθνών τουριστικών εισπράξεων και της πληθωριστικής πίεσης (Inflation). Όταν η πληθωριστική πίεση αυξάνεται κατά μία μονάδα, τα διεθνή τουριστικά έσοδα αναμένεται να αυξηθούν κατά περίπου 8.927 μονάδες, υπό την προϋπόθεση ότι οι άλλες μεταβλητές παραμένουν σταθερές.
- **$\log(\text{ER})$:** Αυτός ο συντελεστής δείχνει τη σχέση μεταξύ των διεθνών τουριστικών εισπράξεων και του λογαρίθμου του συντελεστή συναλλάγματος. Όταν ο λογάριθμος του συντελεστή συναλλάγματος αυξάνεται κατά μία μονάδα, τα διεθνή τουριστικά έσοδα αναμένεται να αυξηθούν κατά περίπου 1.182 μονάδες, υπό την προϋπόθεση ότι οι άλλες μεταβλητές παραμένουν σταθερές.

Συνολικά, το μοντέλο δείχνει ότι το διεθνές εμπόριο, η πληθωριστική πίεση και ο συντελεστής συναλλάγματος έχουν σημαντική επίδραση στα διεθνή τουριστικά έσοδα. Συνεπώς, αν υποθέσουμε ότι ισχύουν οι αρχικές υποθέσεις H_1, H_2 και H_3 , το νέο διορθωμένο μοντέλο τις επαληθεύει και τις 3, δηλαδή και οι 3 είναι στατιστικά σημαντικές με επίπεδο σημαντικότητας μικρότερο του 0.05.

Το προσαρμοσμένο R^2 είναι μια προσέγγιση του ποσοστού της διακύμανσης της μεταβλητής απόκρισης (διεθνείς τουριστικές αποδείξεις) που εξηγείται από το μοντέλο. Ένα υψηλότερο R^2 υποδεικνύει ότι το μοντέλο εξηγεί με επιτυχία μεγαλύτερο ποσοστό της διακύμανσης της μεταβλητής απόκρισης. Το R^2 σε αυτό το μοντέλο είναι 0.6372, το οποίο υποδεικνύει ότι το 63.72% της διακύμανσης στο $\log(\text{International Tourism Receipts})$ εξηγείται από τις μεταβλητές $\log(\text{ITR})$, IN , και $\log(\text{ER})$.

Το F-στατιστικό είναι ένας τρόπος για να αξιολογήσεις τη συνολική σημαντικότητα του μοντέλου σε σχέση με το μηδέν. Ένα μεγάλο F-στατιστικό, συνήθως, υποδεικνύει ότι τουλάχιστον μία από τις ανεξάρτητες μεταβλητές έχει σημαντική επίδραση στην εξαρτημένη μεταβλητή. Το F-στατιστικό εδώ είναι 9.366 με ένα p-value που είναι πολύ μικρότερο από το επιλεγμένο επίπεδο σημαντικότητας 0.05. Συνεπώς, το μοντέλο είναι στατιστικά σημαντικό και τουλάχιστον μία από τις ανεξάρτητες μεταβλητές έχει σημαντική συνεισφορά στην πρόβλεψη της διεθνούς τουριστικής απόδοσης.

Βιβλιογραφία

- Aslan A. (2013), “Tourism development and economic growth in the Mediterranean countries: Evidence from Panel Granger causality tests”, *Current Issues in Tourism*, 17, 363-372
- Alleyne L. D., Okey O. O., & Moore W. (2021). The volatility of tourism demand and real effective exchange rates: a disaggregated analysis. *Tourism Review*, 76(2), 489–502. 10.1108/TR-09-2019-0373
- Andersson, T.D., Mossberg, L., Therkelsen, A. (2017), “Food and tourism synergies: perspectives on consumption, production and destination development”, *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 17: 1, 1-8
- Antonakakis, N., Dragouni, M., Filis, G. (2015), “How strong is the linkage between tourism and economic growth in Europe?”, *Economic Modelling*, 44, 142-155.
- Applied Economics* 36(12): 1315–1327.
- Arbel, A., Strebel, P. (1980). Money illusion and inflation management in tourism: The hotel industry case. – *Annals of Tourism Research*, 7(3), pp. 395-405, doi:10.1016/0160-7383(80)90031-6.
- Avdikou, M. (2015). The role of social media for tourists’ decision to visit a destination: The case of Ioannina. Ανάκτηση από Dissertation, Hellenic Open University.
- Boskurt K., Tekin H. A., & Ergün Z. C. (2021). An investigation of demand and exchange rate shocks in the tourism sector. *Applied Economic Analysis*, 2632–7627. doi: 10.1108/AEA-05-2020-0051
- Dogru T., Isik C., & Sirakaya-Turk E. (2019). The balance of trade and exchange rates: Theory and contemporary evidence from tourism. *Tourism Management*, 74, 12–23. 10.1016/j.tourman.2019.01.014
- Dritsakis N. (2004), “Tourism as a long-run economic growth factor: Empirical investigation for Greece using causality analysis”, *Tourism Economics*, 10 (3), 305-316
- Dritsakis N. (2012), “Tourism development and economic growth in seven Mediterranean countries: A panel data approach”, *Tourism Economics*, 18 (4), 801-816

- Ehigiamusoe K. U. (2021). The nexus between tourism, financial development, and economic growth: Evidence from African countries. *African Development Review*, 33(2), 382–396. 10.1111/1467-8268.12579
- Eeckels, B., Filis, G., Leon, C. (2012), “Tourism income and economic growth in Greece: empirical evidence from their cyclical components”, *Tourism Economics*, 18 (4), 817-834
- Eilat Y and Einav L (2004) Determinants of international tourism: a three-dimensional panel data analysis.
- Harvey H., Furuoka F., & Munir Q. (2013). The role of tourism and exchange rate on economic growth: Evidence from the BIMF-EAGA countries. *Economics Bulletin*, 33(4), 2756–2762.
- Gee, C. Y., Makens, J. C., Choy, D. J. (1997). *The Travel Industry* (3rd ed.). New York, NY: Van Nostrand Reinhold.
- Goh C and Law R (2003) Incorporating the rough sets theory into travel demand analysis. *Tourism Management* 24(5): 511–517.
- Kassimatis, E. and Sideris, D. (2015). Towards a New Model of Tourism Development: Structural Adjustment and Tourism Products in Greece during the Crisis (pp.7-20) *Financial Statement, Bank of Greece, Banknotes and Bonds Printing Institute.*
- Kasimati, E. (2011), “Economic impact of tourism on Greece’s economy: Cointegration and causality analysis”, *International Research Journal of Finance and Economics*, 79, 79-85
- Coltman, M. M. (1989). *Introduction to Travel and Tourism: An International Approach*. New York, NY: Van Nostrand Reinhold.
- Chi J. (2020. a). The impact of third-country exchange rate risk on international air travel flows: The case of Korean outbound tourism demand. *Transport Policy*, 89, 66–78. doi: 10.1016/j.tranpol.2020.01.012
- Kostakis, I., Lolos, S., Doulgeraki, Ch. (2020), Cultural Heritage led Growth: Regional evidence from Greece (1998-2016), MPRA Paper No. 98443, 01 February
- Lolos, S., Palaios, P., Papapetrou, E. (2021), “Tourism-led growth asymmetries in Greece: evidence from quantile regression analysis”, *Portuguese Economic Journal*, 24 March.
- Santana-Gallego M, Ledesma-Rodríguez FJ and Pe´rez-Rodríguez JV (2010) Exchange rate regimes and tourism. *Tourism Economics* 16(1): 25–43.
- Othman, R., Salleh, N.H.M., Sarmidi, T. (2012). “Analysis of causal relationship

between tourism development, economic growth and foreign direct investment:

An ARDL approach”, *Journal of Applied Sciences*, 12 (12), 1245-1254

Oh HC, Uysal M and Weaver PA (1995) Product bundles and market segments based on travel motivations: a canonical correlation approach. *International Journal of Hospitality Management* 14(2): 123–137.

Worldbank. (2021b). International tourism, receipts (current US\$). The World Bank. <https://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.RCPT.CD>

UNWTO. (2023). Global and Regional Tourism Performance. In The World Tourism Organization. <https://www.unwto.org/global-and-regional-tourism-performance>

Bawon, Syawitri Pertiwi; Palandeng, Engelién R.; Baftim, F. (2020). Dampak Perdagangan Bebas Pada Era Globalisasi di Indonesia dalam UU No. 44 Tahun 2007 tentang Kawasan Perdagangan Bebas. *Lex Privatum*, 8(2).

Khan H, Toh RS and Chua L (2005) Tourism and trade: cointegration and Granger causality tests. *Journal of Travel Research* 44(2): 171–176.

Kulendran N and Wilson K (2000) Is there a relationship between international trade and international travel? *Applied Economics* 32(8): 1001–1009.

Khadaroo J., & Seetanah B. (2008). The role of transport infrastructure in international tourism development: A gravity model approach. *Tourism Management*, 29(5), 831–840. 10.1016/J.TOURMAN.2007.09.005

Naseem S. (2021). The role of tourism in economic growth: Empirical evidence from Saudi Arabia. *Economies*, 9(3). 10.3390/economies9030117

Munir K., & Iftikhar M. (2021). Asymmetric Impact of FDI and Exchange Rate on Tourism: Evidence from Panel Linear and Nonlinear ARDL Model. *SAGE Open*, 11(3). 10.1177/21582440211046589

Parvin, R. (2022). The Asymmetric Impacts of Crude Oil Prices, Inflation, the Exchange Rate, Institutional Quality, and Trade Balance on Tourist Arrivals in Bangladesh: A Nonlinear ARDL Model Approach. – *Pertanika Journal of Science & Technology*, 30(1), pp. 1-20, doi:10.47836/pjst.30.1.43.

Santana-Gallego M, Ledesma-Rodríguez F and Pe´rez-Rodríguez JV (2011) Tourism and trade in OECD countries. A dynamic heterogeneous panel data analysis. *Empirical Economics* 41(2): 533.

Shan J and Wilson K (2001) Causality between trade and tourism: empirical evidence from China. *Applied Economics Letters* 8(4): 279–283.

Shahzad, S.J.H., Shahbaz, M., Ferrer, R., Kumar, R.R. (2017), “Tourism-led growth hypothesis in the top ten tourist destinations: New evidence using the Quantile-

on-Quantile approach”, *Tourism Management*, 60, 223-232

Stabler M. J., Papatheodorou A., & Sinclair M. T. (2009). *The economics of tourism*. Routledge, London. 10.4324/9780203864272/ECONOMICS-TOURISM-MIKE-STABLER-ANDREAS-PAPATHEODOROU-THEA-SINCLAIR

Sugiyono. (2016). *Metode Penelitian Kuantitatif, Kualitatif dan R&D*. Cetakan ke-23. Afabeta.

Fahimi A., Akadiri S. Saint, Seraj M., & Akadiri A. C. (2018). Testing the role of tourism and human capital development in economic growth. A panel causality study of microstates. *Tourism Management Perspectives*, 28, 62–70. 10.1016/J.TMP.2018.08.004

Wang, Y. S. (2012), “Research note: Threshold effects on development of tourism and economic growth”, *Tourism Economics*, 18 (5), 1135-1141

UNWTO (2019). International tourism highlights 2019. Available at <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152> (Accessed 10 July 2021).

WTTC (2019). *Travel and tourism economic impact 2019: Southeast Asia*. London: World Travel and Tourism Council.